

ONTDEK STAD EN PROVINCIE

GRONINGEN

—
van de
gebaande
paden

**PODIUM
VOOR
CULTUUR**

Musea, muziek en theater

**MEST
EN VORK
ROUTE**

Een culinaire rondreis

**11X
MOOI
WANDELEN**

Ga eropuit

53° 23' 79" N 7° 20' 68" E

GRONINGEN IS EEN GOED BEWAARD GEHEIM

Hier gaat de tomeloze energie van musea, festivals en winkels samen met de rust van verborgen hofjes en tuinen. Hier wandel je over de bodem van de zee of loop je binnen in de onneembare vesting Bourtange. Een landschap voor fijnproevers. Waar nog zo veel te ontdekken valt.

We nemen je mee op ontdekkingsreis. Met highlights, routes en omwegen. Langs de hoogtepunten van de stad. Maar ook de onontdekte parels, net even om het hoekje. Naar de allermooiste dorpen in het ommeland. Plekken waar het nog echt stil is en waar je de drukte uit je hoofd kunt laten waaien. En naar Groningse makers. Die hun producten maken met trots en liefde voor het land. Soms moet je wel net even wat verder fietsen. Maar met een beetje geluk heb je wind mee.

2
Provinciekaart

6
Dorpse idylle

12
Highlights
van de stad

14
Met mest en vork

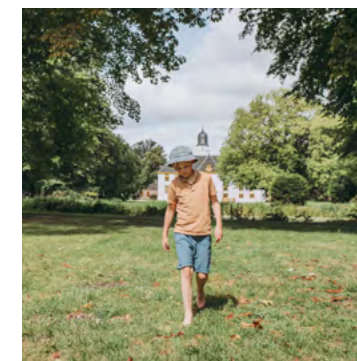
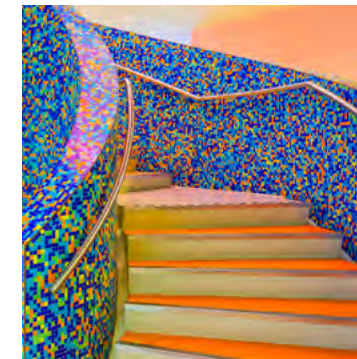
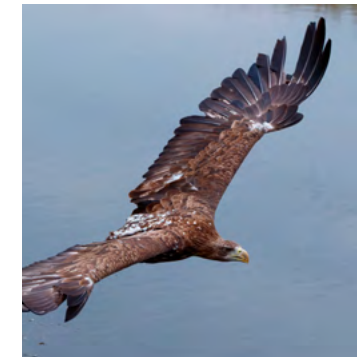
18
Uitjes met kinderen

20
Groningen als podium
voor cultuur

23
Met trots gemaakt
in Groningen
Puur, eerlijk en duurzaam

24
Winkelen
in Groningen

34
De natuurpracht
van Nationaal Park
Lauwersmeer

INHOUD

42
Van de gebaande
paden
In en rond de stad

46
Ontdek de borgen

54
Restaurants met
streekproducten

55
Het geheim van de eierbal
Recept

60
Vier het met festivals

**Met een omweg
door Groningen**
> Langs de kerken [p.30](#)
> Door de Veenkoloniën [p.56](#)

Er gaat niets boven
> Martinitoren [p.10](#)
> Ruiten Aa [p.28](#)
> Wadlopen [p.40](#)
> Musea voor liefhebbers [p.50](#)

Tips
> 6 x heerlijk eten en drinken [p.26](#)
> 11 x mooi wandelen [p.38](#)
> 11 x streekproducten [p.52](#)
> 7 x bijzonder overnachten [p.62](#)

PROVINCIE GRONINGEN

10

**KIEKKAASTE
NIEUW-STATENZUL**

10

**HANGENDE KEUKENS
APPINGEDAM**

1

**MUSEUMSPOORLUN STAR
STADSKANAAL**

31

**IDYLLISCH DORP
NIEHOVE**

1

**DARK SKY
NATIONAAL PARK LAUWERSMEER**

LEGENDA

- Idyllisch dorp
- Borg
- Kerk
- Industrieel erfgoed
- Natuur
- Museum
- Overig

Met deze kaart kan jouw ontdekkingstocht door Groningen beginnen. Een groot aantal punten komt uitgebreid aan de orde in dit magazine. Maar Groningen is natuurlijk niet te vatten in pakweg 60 pagina's. De rijkdom is zo veel groter. Daarom hebben we ter inspiratie nog meer (onontdekte) parels en hoogtepunten aan deze kaart toegevoegd. Combineer ze in een dagtrip, maak je eigen routes en laat je verrassen door de schoonheid en eigenheid van Groningen.

15

**KNUPPELPAD
'T ROEGWOLD**

16

**UNESCO WERLDERFGOED
WADDENZEE**

36

**VESTINGSTAD
BOURTANGE**

12

**FRAEVLEMBORG
SLOCHTEREN**

2

**KLOOSTER
TER APEL**

INDEX PROVINCIEKAART

Idyllische dorpen

1. Midwolde
2. Ezinge
3. Garnwerd
4. Groot Wetsinge
5. Schouwerzijl
6. Onderdendam
7. Tinalinge
8. Rasquert
9. Stitswerd
10. Rottum
11. Toornwerd
12. Huizinge
13. Lellens
14. Eenum
15. Leermens
16. Godlinze
17. Spijk
18. Noordlaren
19. Wessinghuizen
20. Ter Wupping
21. Smeerling
22. Feerwerd
23. Krewerd
24. Uitwierde
25. Zuidhorn
26. Westeremden
27. Termunten
28. Finsterwolde
29. Bellingwolde
30. Borgercompagnie
31. Niehove
32. Zoutkamp
33. Oudeschans
34. Slochteren
35. Visvliet
36. Bourtange
37. Kiel-Windeweer
38. Noordbroek
39. Midwolda
40. Bad Nieuweschans

Industrieel erfgoed

1. De Toekomst, Nieuwe Compagnie
2. Voormalige Stoomzuivelfabriek, Wildervank
3. Houtz. Nooitgedacht, N. Pekela
4. Strokartonfabriek Free & Co, O. Pekela
5. De Toekomst, Scheemda
6. De Turfcentrale, Veendam

Kerken

1. Kerk Niehove
2. Ludgeruskerk, Oldehove
3. Kerk Ezinge
4. Kerk Feerwerd
5. Kerk Garnwerd
6. Kerk Fransum
7. Kerk Oostum
8. Walfriduskerk, Bedum
9. St. Hippolytuskerk, Middelstum
10. Kloosterkerk Thesinge
11. Schoolkerk Garmervolde
12. Kloosterkerk Ten Boer
13. Stefanuskerk, Noorddijk
14. Bartholomeuskerk, Stedum
15. Kerk Godlinze
16. Janskerk, Huizinge
17. Andreaskerk, Westeremden
18. Jacobuskerk, Zeerijp
19. Petrus en Pauluskerk, Loppersum
20. Kerk Eenum
21. Donatuskerk, Leermens
22. Mariakerk, 't Zandt
23. Sebastiaankerk, Bierum
24. Mariakerk, Krewerd
25. Stefanuskerk, Holwierde
26. Toren van Uitwierde
27. Kerk Marsum
28. Nicolaïkerk, Appingedam
29. Juffertoren, Schildwolde
30. Ursuskerk, Termunten
31. Kerk Noordbroek
32. St. Petruskerk, Zuidbroek
33. Margaretha Hardenbergkerk, Wildervank
34. Nicolaaskerk, Onstwedde
35. Kerk van Sellingen
36. Bartholomeuskerk, Noordlaren
37. Kerk Midwolde
38. Kerk van Heveskes, Farmsum
39. Scheemder Kerk, Scheemda
40. Kerk van Finsterwolde
41. Kerk van Niekerk
42. Lettelbert Kerk
43. St. Vituskerk, Doezum
44. Kerk Meedhuizen
45. Petruskerk, Woldendorp

Routes

- Door de Veenkoloniën
- Langs de Kerken
- Met Mest en Vork

Borgen

1. Coendersborg, Nuis
2. Iwema Steenhuis, Niebert
3. Nienoord, Leek
4. Piloersemaorg, Den Ham
5. Allersmaborg, Ezinge
6. Verhildersum, Leens
7. Breedenborg, Warffum
8. Menkemaborg, Uithuizen
9. Rensumaborg, Uithuizermeeden
10. Rusthoven, Wirdum
11. Landgoed Ekenstein, Appingedam
12. Fraeylemaborg, Slochteren
13. Welgelegen, Sappemeer
14. Ennemaborg, Midwolda
15. Burcht Wedde, Wedde
16. Ewsum, Middelstum

Musea

1. Museumspoorlijn STAR, Stadskanaal
2. Klooster Ter Apel
3. Veenkoloniaal Museum, Veendam
4. Het MOW, Bellingwolde
5. Nationaal Rijtuigmuseum, Leek
6. Abel Tasman Museum, Lutjegast
7. Museum Wierdenland, Ezinge
8. Openluchtmuseum Het Hoogeland, Warffum
9. Berlagehuis, Usquert
10. Museum Helmantel, Westeremden
11. Visserijmuseum, Zoutkamp
12. Kloostermuseum St. Bernardushof, Aduard
13. Musea Heiligerlee
14. MuzeeAquarium, Delfzijl
15. Museumplein, Grootegast
16. Museum Stoomgemaal, Winschoten
17. Museumgemaal De Hoopte, Nieuwolda
18. Vestingmuseum, Oudeschans
19. Het Joodse Schooltje, Leek
20. Museum Kapiteinshuis, Nieuwe Pekela
21. Brandweermuseum, Sappemeer
22. Nationaal Bus Museum, Hoogezand
23. Noord-Nederlands Trein & Tram Museum, Zuidbroek

Attracties/Overig

1. Batterij Fiemel
2. Activiteitencentrum Lauwersnest
3. Thermen Bad Nieuweschans
4. DoeZoo, Leens
5. Wonderwereld, Ter Apel
6. Dinopark Landgoed Tenaxx, Wedde
7. Familiepark Nienoord, Leek
8. Waddenfun, Wehe-den-Hoorn
9. De Mikkelfhorst, Haren
10. Hangende keukens, Appingedam
11. Hortus botanicus, Haren
12. Op Maarhuizen, Maarhuizen
13. De Boog van Ziel, Termunterzijl
14. Schleuze, Nieuwe Statenzijl
15. Molen De Korenbloem, Vriescheloo
16. Molen Fortuna, Noordhorn
17. Coöperatie De Graanrepubliek

Natuur

1. Dark Sky Park, Lauwersmeer
2. Appelbergen, Glimmen
3. Noordlaarderbos, Noordlaren
4. Heemtuin, Muntendam
5. Borgerswold, Veendam
6. Ruiten Aa, Sellingen
7. Nat. Park Lauwersmeer
8. Blotevoetenpad, Opende
9. Drentsche Aa, Glimmen
10. Kiekkaaste, Nieuwe Statenzijl
11. Punt van Reide, Termunten
12. Noordkaap, Uithuizermeeden
13. Noordpolderzijl
14. Zeehondencentrum Pieterburen
15. 't Roegwold
16. Waddenzee, UNESCO werelderfgoed
17. Leekstermeer (Drenthe)
18. Slochter Ae
19. Schildmeer
20. Ambonezenbosje
21. Carel Coenraadpolder
22. Kwelderroute
23. Smeerling
24. Schaapskooi Ter Borg
25. Westerbroekstermaedepolder
26. Domies Toen

STAD

MUSEUM AAN DE A
BRUGSTRAAT

MARTINITOREN
MARTINIKERKHOF

UNIVERSITEITSMUSEUM
OUDE KUK IN 'T JATSTRAAT

STADSSCHOUWBURG
TURFSINGEL

HISTORISCHE HOFJES
STAD

GRONINGER MUSEUM
MUSEUMEILAND

NOORDERPLANTSOEN
KRUISSINGEL

FORUM
NIEUWE MARKT

Musea

1. Museum aan de A
2. Universiteitsmuseum
3. Storyworld
4. Groninger Museum
5. Noorderlicht

Kerken

7. Nieuwe Kerk
8. Martinikerk
9. De Akerk
10. Synagoge
11. St. Josefkathedraal

Hofjes

12. Pieternellagasthuis
13. Jacob en Annagasthuis
14. Juffer Margarethagasthuis
15. Pelstergasthuis
16. Pepergasthuis
17. St. Anthony Gasthuis

Groen

18. Noorderplantsoen
19. Prinsentuin
20. Martinikerkhof
21. Singels

Overig

22. Academieggebouw
23. Stadsschouwburg
24. Grand Theatre
25. Forum/Groningen Store (VVV)
26. VERA
27. Stationshal
28. Hoge der A
29. Martinitoren
30. Machinefabriek
31. Oosterpoort

Pleinen

32. Vismarkt
33. Grote Markt
34. A-kerkhof
35. Nieuwe Markt

DORPSE IDYLLE

Rijd eens op je gemak door het Groningse ommeland. Dan wordt het al snel duidelijk: hier duikelt het ene mooie dorpsgezicht over het andere. Vaak geheel omringd door het Groninger landschap en allemaal met hun eigen karakter. In de hele provincie kom je bijzondere dorpen tegen, die zeker het bezoeken waard zijn.

WINSUM

Wanneer je het dorp binnenstapt ontdek je al snel de gezellige bedrijvigheid. In de schattige dorpskern zitten tal van kleine ondernemers gevestigd. Zo ook PUUT, een kinderledingwinkel met tweedehands kleding. En Old Dutch and Friends, een winkel en atelier met accessoires van leer, gemaakt op ambachtelijke wijze. Winsum is vanaf iedere kant wonderschoon. Met maar liefst 59 rijksmonumenten is er op elke straathoek wel iets te zien. Te voet, per fiets of vanaf het water. Zie hoe de wieken van de twee nog werkende molens draaien. Of bewonder de karakteristieke kerken die fier boven het dorp uitsteken. Geen wonder dat Winsum in 2020 door de ANWB werd uitgeroepen tot het mooiste dorp van Nederland. Beleef je Winsum liever vanaf het water? Vaar langs historische huizen, onder de twee bruggen door die vroeger Winsum en Obergum verbonden en ontdek de rijke geschiedenis van het Winsumerdiep.

NIEHOVE

Niehove is zo knus en authentiek dat je even moet slikken. Het kleine wierdedorp ligt boven op een van de vele karakteristieke woonheuvels die Groningen rijk is. Hier lijkt de tijd stil te staan. Wandel tussen de rode bakstenen huisjes en waan je in de tijd van toen. De smalle kerkenpaden hebben nog precies hetzelfde spinnenwebpatroon als eeuwen geleden. Ze leiden je naar het midden van het dorp. Hier prijkt een romanogotische kerk uit de dertiende eeuw. In de kerk zit een bezoekerscentrum met informatie over het dorp en het omliggende Humsterland, dat vroeger een heus Waddeneiland was. Dat hier een dorpscafé staat is geen verrassing. Maar een Indonesisch restaurant? Bij Eisseshof proef je de rijke smaken uit Indonesië. En ook koffie met huisgemaakt gebak wordt hier met liefde voor je gemaakt. Meer zien van de omgeving? Duik na je bezoek aan Niehove vooral over de slingerweggetjes de provincie in.

GRONINGEN

ONDERDENDAM

DORPSE IDYLLE

MIDWOLDE

ONDERDENDAM

Als je een bootje of een kano hebt, moet je zeker ook even door Onderdendam varen. Vanaf het water word je meteen verliefd. Maar ook tijdens een wandeling of fietstocht raakt Onderdendam je direct. Alle ingrediënten zijn aanwezig: van Korenmolen Hunsingo en een lieflijke kerk uit 1840 tot het markante oude kantongerecht. Van dat laatste pand hangt de voormalige gevangenis wat nonchalant half boven het Winsumerdiep. In de korenmolen kun je bij restaurant De Molenaar uitstekend eten en overnachten op de oude graanzolder. Breng ook een bezoekje aan 'DE KERK', een kerk in Amsterdamse School-stijl. Naast een vaste collectie Amsterdamse School meubelen, hebben ze hier ook wisselende tentoonstellingen. Fietsen in de omgeving? We raden je aan een route uit te stippelen langs de Stadsweg, het Jaagpad en de Onderdendamsterweg. Een voor een zijn het oude wegen waar je het landschap volop ervaart. Als je toe bent aan pure rust, pak dan drie kilometer boven het dorp het Jaagpad langs het Rasquerdermaar; vanaf Onderdendam linksaf na een scherpe bocht in de Onderdendamsterweg.

MIDWOLDE

Ga je naar Landgoed Nienoord bij Leek? Neem dan niet de snelste weg, maar ga via Midwolde. Een prachtig dorp. Eigenlijk betekent Midwolde niet veel meer dan 'midden in het woud'. Dat woud is allang verdwenen. Vroeger was het gebied drassig en dichtbegroeid. Tegenwoordig is dat wel anders. Als je gaat fietsen, sla dan af bij de kerk en rij via de oprijlaan naar Nienoord. Zo volg je de route die de adellijke families Van Ewsum en Von Inn - und Knyphausen vroeger ook namen naar 'hun' Adelskerk. Die twaalfde-eeuwse kerk is erg bijzonder. Het behoort tot het Grootste Museum van Nederland. Dat snap je helemaal als je naar binnen gaat. Daar word je weggeblazen door het indrukwekkende grafmonument dat Rombout Verhulst tussen 1665 en 1669 maakte in opdracht van de jonge weduwe Anna van Ewsum.

NOG MEER MOOIS

- **Spijk**
Alsof iemand met een passer een cirkel heeft getekend: de wierde van Spijk is puntgaaf en stokoud. De kerk staat precies in het midden met daaromheen een ringgracht.
- **Finsterwolde**
Hier ontdek je het rijke verleden van Groningen. Statige herenboerderijen en renteniersvilla's uit de 'gouden tijden' van de Graanrepubliek.
- **Borgercompagnie**
De Veenkoloniën ten voeten uit: een langgerekt lintdorp aan het water, waar indrukwekkende boerderijen worden afgewisseld met een weids uitzicht.
- **Ezinge**
Dit eeuwenoude dorp is een icoon onder de Groninger wierdedorpen. Op de rand van de wierde balanceert een fotogenieke kerk met een vrijstaande toren.

- **Oudeschans**
Tijdens de Tachtigjarige Oorlog ontstond het kleinste vestingdorpje: Oudeschans. Wandel over de voormalige verdedigingswallen en neem een kijkje in het Vestingmuseum.
- **Noordlaren**
Landelijk, lieflijk en badend in het groen. Dat dit een oude plek is bewijst de dertiende-eeuwse Bartholomeüskerk en het nog véél oudere hunebed.
- **Kiel-Windeweer**
Vanaf het water ontdek je dit knusse lintdorp. Vaar langs de Groningse boerderijen en onder de authentieke bruggetjes door.
- **Smeerling**
Voor echte schoonheid heb je weinig nodig: een paar boerderijen, wat stevige bomen en het prachtige landschap van de Ruiten Aa.

Kan je er geen genoeg van krijgen? Op de kaart in dit magazine vind je nog meer mooie dorpen die het ontdekken meer dan waard zijn.

APPINGEDAM

De befaamde 'hangende keukens' van Appingedam hangen als een soort erkers boven het Damsterdiep. Vanaf de Vrouwenbrug kun je het perfecte plaatje schieten.

ZOUTKAMP

Het gevoel van een echt ouderwets vissersdorp ervaren? Zoutkamp is de perfecte plek om een visje te eten. Én om op de foto te gaan met de vrolijk gekleurde vissershuisjes.

BOURTANGE

Deze in oude glorie herstelde onneembare vesting van Groningen is wel heel fotogeniek. Wandel over de wallen van de vesting en deel jouw foto.

#ergaatnietsbovengroningen #visitgroningen #gelukkigbenjeingroningen

311 STENEN TRAP TREDEN OMHOOG

Bliksem, brand en instorting: d' Olle Grieze heeft het allemaal overleefd. Op de stoep zijn oorlogen gewonnen en verloren. Ga steeds verder omhoog in dit stukje tastbare geschiedenis. Op een lift hoef je echter niet te rekenen. Het beklimmen van onze 97 meter hoge Martinitoren is noeste arbeid. Maar je work-out wordt rijkelijk beloond: bovenop is het uitzicht fantastisch.
- [visitgroningen.nl/martinatoren](https://visit groningen.nl/martinatoren)

ER GAAT NIETS BOVEN

HIGHLIGHTS VANDESTAD

Je voelt de energie van de stad wanneer je vanaf de Martinitoren over de daken uitkijkt of door de eeuwenoude straten loopt. De stad Groningen barst van de onontdekte parels, knusse boetieks en kleinschalige kwaliteitsrestaurants. Loop zomaar eens een straat in. En open de poort naar een hofje waar je helemaal alleen kunt zijn. Of drink een biertje in een buurtcafé en maak kennis met de Groningse cultuur.

Oases van rust Hofjes

Verspreid over de binnenstad vind je oases van rust. Deze hofjes boden vroeger onderdak aan armen, weduwen en zieken. Dankzij vrome particulieren konden zij hier gratis wonen. Door de jaren heen is deze functie verdwenen, maar de hofjes bleven. Loop gerust binnen.

Chillen in het groen Noorderplantsoen

Bij mooi weer liggen de oevers van de vijvers van het Noorderplantsoen vol met mensen. Zouden ze weten dat hier vroeger pittig oorlog is gevoerd? Dat dit eigenlijk de oude vesting is? Dat hier nog langer geleden hoogtes in het landschap ontstonden door voortstuwend landijs? Ach, waarom zou je je daarover druk maken, als je ook lekker in het groen kunt liggen.

In een andere wereld Prinsentuin

Vlak bij de Martinitoren ligt het rustigste plekje van de binnenstad. Binnen de muren van de Prinsentuin ben je in een andere wereld. Struin door de schaduwrijke loofgangen, geniet van een kopje thee bij de theeschenkerij of lees een boek op een bankje en vergeet de tijd.

Bruisende markt Vismarkt

Marktlui roepen hun verkoopleuzen, terwijl fietsers hun weg vinden tussen de voetgangers. Mensen kopen hun lunch in de oude Korenbeurs of prikken met een vorkje in hun kibbeling. In de historische panden rond de markt heten winkels en horeca je welkom onder het toezien van de Akerk. De Vismarkt is op en top stadse bedrijvigheid. En dat al eeuwenlang.

HET FORUM

ACADEMIEGEBOUW

SYNAGOGE

HOOFDSTATION

Ontmoetingsplek Forum Groningen

In het hart van de binnenstad staat het markante Forum. Een ontmoetingsplek voor iedereen die nieuwsgierig is. Binnen vind je een museum, exposities, filmzalen, horeca, de bibliotheek en de Groningen Store (VVV). Vanaf het dak heb je een fenomenaal uitzicht over de stad.

Adembenemend Hoofdstation

In Groningen is het geen ramp wanneer je de trein hebt gemist. De statige stationshal is namelijk adembenemend. Het plafond van tegeltableaus en de bijzondere akoestiek maken de ruimte uniek. In dit mooiste station van Nederland kijk je je ogen uit.

Eeuwenoude universiteit Academiegebouw

Het Broerplein is sinds 1614 het academisch hart van de stad. Eerst zat de universiteit in een oud kloostercomplex. Dat maakte in 1850 plaats voor een nieuw academiegebouw dat in 1906 in vlammen op is gegaan. Het huidige gebouw is een prachtig voorbeeld van Noord-Nederlandse neo-renaïssancestijl.

Statige pakhuizen Hoge en Lage der A

De oude pakhuizen langs het diep verklappen de bedrijvigheid van weleer. Schepen voeren hier af en aan en je hoorde de hele dag ratelende wielen en getrappel van paardenhoeven. Struinend langs de kades struikel je over de monumenten.

Cultureel gebedshuis Synagoge

Tot de Duitse bezetting kende Groningen een grote Joodse gemeenschap. Een groot deel van de gemeenschap woonde rondom de Folklingestraat. Hier zijn de sporen van dit verleden nog altijd zichtbaar. Je vindt er de synagoge van de stad, die sinds 1981 weer als gebedshuis wordt gebruikt. Loop eens naar binnen voor een rondleiding of bezichtig de expositie.

NOORDERPLANTSOEN

HOFJES

HOGES EN LAGE DER A

40KM

MIT MEST EN VORK

Voor een culinaire rondreis hoef je echt het land niet te verlaten. Je kunt er zelfs voor in Groningen blijven. Het enige wat je nodig hebt is een fiets en een portemonnee met wat contant geld. Deze 40 kilometer lange fietsroute brengt je langs een aantal heerlijke plekken in Groningen. Onderweg ontdek je de smaken van dichtbij. Ongetwijfeld keer je met een gevulde fietstas weer huiswaarts.

Die vruchtbare kleigrond aan de kust, daar kunnen we wel wat mee. Dat weten Groningers al eeuwenlang. Een moestuin doet het hier uitzonderlijk goed. En zelfs bepaalde windruiven gedijen goed op de zilte Groninger grond. Niet gek dus, dat dit uitgestrekte landschap uitnodigt om te proeven. Én om te fietsen. Onderweg stop je her en der voor een hapje en een drankje en koop je zuivel, wijn en thee voor thuis. Hier gemaakt, dat spreekt natuurlijk voor zich.

Kijk voor je vertrekt even naar de openingstijden van alle locaties.

START

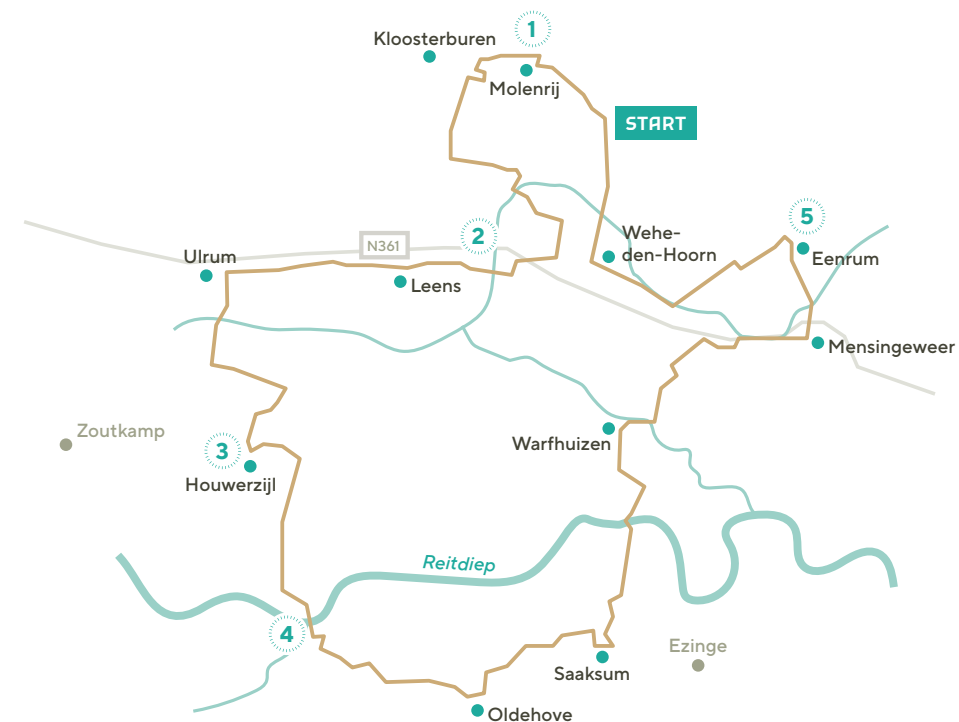

MOLENRIJ

Je fietstocht begint en eindigt niet toevallig in Molenrij. In De Groene Luwte runt culinair groenateur en biologisch tuinder Alma Huisken met haar partner en fotograaf Doortje Stellwagen de bio B&B Het Groene Huisje en het luxe vakantieverblijf De Deel. Hun ruime tuin is grotendeels toegankelijk voor gasten, omdat ze dit unieke stukje biologisch groen graag willen delen. Dus leg je de route liever in meerdere dagen af? Dan is dit een leuke overnachtingstip. Alma en Doortje zijn tevens de makers van het boek 'Met mest en vork', een moestuin-, natuur- en kookboek dat een smakelijke ode aan het Hogeland is. Je kunt bij hen aan de deur een exemplaar kopen. Ook hun burens van Herberg-Restaurant Molenrij weten wat smaakt. Lunch en diner worden hier bereid met regionale producten van het seizoen. En er is altijd een versgebakken seizoenstaartje voor bij de koffie.

HERBERG RESTAURANT MOLENRIJ

Gasten zijn altijd welkom om te blijven overnachten in de knusse, authentieke herberg. Schuif hier na je fietstocht aan het eind van de dag aan voor een diner. Daarna rol je, als je wilt, zo je bed in.

WADDENMAX, HORNHUIZEN

Tijd om de boer op te gaan. Even verderop, in Hornhuizen, wordt in één klap duidelijk wat bedoeld wordt met 'mest en vork'. Inderdaad, het boerenleven. Je neus wijst je de weg naar WaddenMax, het biologisch-dynamische melkveebedrijf van de familie van Tilburg. Een ontzettend vriendelijk boerenbedrijf. Niet alleen voor bezoekers, maar ook voor de dieren. Neem een kijkje in de stal en wandel over het koeienpad naar de zeedijk om lekker uit te waaien en de frisse zeelucht op te snuiven. Het Lauwersmeergebied ligt in de achtertuin. Het boerenavontuur sluit je af in de winkel. Hier kun je allerlei zuivelproducten kopen. Van kwark tot daslookkaas en van boter tot karnemelk.

WADDENMAX

DE THEEFABRIEK, HOUWERZIJL

De route brengt je verder het binnenland in. De volgende stop is het dorp Houwerzijl. Een plek waar theeleuten maar al te graag even van hun fiets stappen. In de voormalige kerk en pastorie, omringd door een prachtige tuin met terras, schuilt De Theefabriek. Een combinatie van een theemuseum, theeschenkerij en een theewinkel. Met meer dan 300 soorten thee op de kaart en verschillende zelfgemaakte taartjes, scones, sandwiches en Groninger poffert is dit een wel heel fijne plek om de benen wat rust te gunnen. Uitgerust? Loop dan nog even een rondje door de theewinkel. Een zakje thee (of twee) weegt immers niets en is wel zo lekker voor thuis.

DE THEEFABRIEK

WADDENMAX

INMAKEN EN ZO, LAUWERZIJL

In Lauwerzijl, naast het gemaal de Waterwolf, vind je het streekproducten winkeltje Inmaken en Zo. Hier verbouwen en verwerken ze allerlei verschillende groenten en fruit uit eigen tuin en boomgaard. Heerlijke chutneys, piccalilly's en diverse ingemaakte groenten, zoals courgettes, komkommers en augurken. Ook maken ze echte Groningse poffert en appeltaart én verkopen ze allerlei kruiden en specerijen. Tijdens je fietstocht kan je hier ook genieten van een heerlijk boerenijsje. Ze zijn geopend op vrijdag- en zondagmiddag en wanneer het bordje "open" buiten staat.

INMAKEN EN ZO

HOF VAN 'T HOGELAND

WJNGAARD HOF VAN 'T HOGELAND

Een glooiende helling op het zuiden, in het gelid de rijen wijndruiven. Spontaan begint de zon te schijnen. Ja, we zijn nog steeds in Groningen. Op de wierde Groot Maarslag, tussen Schouwerzijl en Mensingeweer om precies te zijn. Biologische wijngaard Hof van 't Hogeland is ontstaan in 2013, toen wijngaardenier Elma besloot om tweeduizend wijnstokken op de wierde te planten. Met groot succes. Vanaf half mei groeien de druiven, om in september geoogst te worden. Deze druiven zijn goed voor zo'n 3.000 flessen witte wijn per jaar. Puur, fris en droog. En biologischer dan biologisch. Op afspraak worden proeverijen georganiseerd. Ben je er op de bonnefooi? In de schuur kun je vaak wel een fles wijn kopen. Moet je wel het geluk hebben dat er iemand thuis is.

EINDE

LEUK & INDE BUURT

Borg Verhildersum
Gemaal De Waterwolf
Wierdedorp Niehove
Riannes Boerderij IJs (Niehove)
Vissersdorp Zoutkamp

VERHILDERSUM

Uitdagende wandelroutes. Een dierentuin waar je net wat meer mag. Of op ontdekkingstocht in een klooster waar je kunt zien hoe het leven er vroeger uitzag. In Groningen is meer dan genoeg te doen voor kleine avonturiers.

ZEEHONDENCENTRUM PIETERBUREN

Bezoek de zeehonden in Zeehondencentrum Pieterburen. Op een blauw kussen tuur je op je buik door een raampje. Zoef, daar zwemt een zeehond voorbij. Deze is alweer bijna gezond genoeg om terug te gaan naar de Waddenzee. Tijdens je bezoek aan Pieterburen leer je alles over zeehonden en hun leefgebied. - zeehondencentrum.nl

KLOOSTER TER APEL

Lang geleden woonden er in Klooster Ter Apel monniken. Nu is het gebouw een museum en mag je overal kijken hoe het leven vroeger was. Trek een pij aan en ga als monnik op de foto. Bekijk de eetzaal, de kruidentuin en de slaapkamers. Buiten in het Kloosterbos kun je lekker spelen. - kloosterterapel.nl

KABOUTER- EN EGELPADEN

Ga op zoek naar kabouters of egels. De kabouterpaden in de provincie nemen je mee door de bossen, opzoek naar kabouters. Kan jij ze vinden? Of volg het egelpad in Sellinger, waar de egels je de weg wijzen. Onderweg doe je verschillende opdrachtjes. Kan jij net zo snel rennen als een egel? - staatsbosbeheer.nl/kabouterpad

FAMILIEPARK NIENOORD

Familiepark Nienoord is dé plek om even helemaal los te gaan. Er zijn hier zo veel verschillende attracties dat je nooit uitgespeeld raakt. Van klimmen tot zwemmen en glijden. Even op adem komen? Stap dan in de stoomtrein en maak een ritje over het park. - landgoednienoord.nl

DOEZOO

Als je denkt dat de natuur saai is, dan ben je vast en zeker nog nooit in DoeZoo geweest. Ooit een slang om je nek gehad? Of een stinkdier geaaid? Al je zintuigen worden geprikkeld in deze bijzondere dierentuin: horen, zien, voelen, ruiken én proeven. Kom jij het beleven? - doezoo.nl

MUZEEAQUARIUM

In het MuzeeAquarium in Delfzijl ontdek je de wereld van het water. Bekijk mineralen en edelstenen, duizenden objecten rondom het thema scheepvaart en de grootste schelpenverzameling van Europa. In het aquarium bewonder je onder andere haaien, roggen en kreeften. Durf jij je hand in de aabak te steken? - muzeeaquarium.nl

SPEULPARADIES BEERTA

Kom een dagje spelen in het Speulparadies. Spring op het luchtkussen of zoef van de kabelbaan. Het kan hier allemaal. Er is ook een leuke kinderweide, waar je naast de gebruikelijke dieren zelfs alpaca's vindt. - speeltuinbeerta.nl

MAMMOETPAD

Ga op avontuur op het Mammoetpad; een natuurpad met een knipoog naar de oerbewoners van het gebied. Gewoon op blote voeten, langs en door het water. Hier en daar krijg je hulp van een vlot of een bruggetje. Voor kinderen is er een ABC-natuurtocht, een bosbingo en een slootsafari. Zijn jullie uitgebanerd? Neem dan plaats op het terras van de Heemtuin. - heemtuinmuntendam.nl

LEGIO MUSEUM

Het LEGiO museum is een museum over van alles wat te maken heeft met LEGO®. Hier kun je kijken, bouwen en spelen. Je vindt dit museum in het oude LEGO Nederland pand aan de Legolaan te Grootegast. Een historische plek. Het bedrijf was hier gevestigd van 1963 tot 1998. - museupleingrootegast.nl/legio-museum

GRONINGEN ALS PODIUM VOOR CULTUUR

Musea, muzikale klanken, theaterstukken en andere kunstzinnige uitingen. Genoeg cultuur om een heel jaar mee te vullen. In Groningen is er voor de cultuurliefhebber elke dag iets te ontdekken. Stap binnen bij een van de vele musea, sta vooraan bij je favoriete band of geniet van kunst in de openbare ruimte.

MUSEA

De stad kent meerdere musea. Met elk hun eigen unieke karakter en exposities. Te beginnen bij het Groninger Museum, gelegen aan het Museumeiland. Laat het futuristische, kleurrijke uiterlijk alvast voldoende aanleiding zijn voor een bezoek. Ook binnen spat de energie van de muren. De veelzijdige collectie en vernieuwende tentoonstellingen maken de ervaring compleet. Het centrum kent daarnaast ook een heus Universiteitsmuseum. Gevestigd in de Oude Kijk in 't Jatstraat, het academische hart van de stad. Al bijna een eeuw lang levert dit wetenschapsmuseum collecties die net even anders zijn. Waar natuur, cultuur en wetenschap in elkaar overlopen. Iets verderop, in de Brugstraat, vind je het Museum aan de A (voormalig Noordelijk Scheepvaartmuseum). Een museum over de stad en de provincie. Waar het verhaal van de (buiten) gewone Groninger wordt verteld. In het museum leer je hier alles over. Loop ook zeker even binnen bij de

synagoge. Hier vind je steeds wisselende tentoonstellingen, die zeker het bezoeken waard zijn. De synagoge staat aan het begin van de Folkingestraat. Een van oudsher Joodse wijk met een rijke historie. Fan van fotografie, video en meer? Loop dan eens naar binnen bij Noorderlicht. Met een scherp oog voor ontwikkelingen, maar wars van trends en hypes. Daarnaast organiseren ze jaarlijks een fotofestival en interessante bijeenkomsten. In het Forum, het markante gebouw op de Nieuwe Markt, zit Storyworld. Een van de jongste, maar ook stoerste én leukste musea van Nederland over strips, animatie en games. Keuzestress? Bezoek begin september alle musea tijdens de Groninger Museumnacht; een nacht vol kunst, muziek, performances en meer.

WERELDBEROEMDE BANDS ALS U2, NIRVANA EN PEARL JAM HEBBEN OOI IN VERA OPGETREDEN

VERA

STREET ART

HET FORUM

Naast Storyworld vind je nog veel meer cultuur in het Forum. Het gebouw is een ontmoetingsplek voor iedereen die nieuwsgierig is naar de wereld van nu en de mogelijkheden van morgen. Je vindt hier bijvoorbeeld de bibliotheek, een bioscoop en wisselende exposities. Houd ook de agenda in de gaten, want er worden hier veel activiteiten zoals cursussen en talks georganiseerd.

MUZIEK

De muzieksce in Groningen bruist. De stad kent talrijke plekken waar je naar een concert kan. Groot en klein, lokaal en internationaal. Zo vind je de Oosterpoort aan de Trompsingel. Hier ga je heen voor muziek in alle stijlen. Er is hier altijd wat te beleven, te horen en te zien. Ben je fan van zinderende gitaren? Loop dan vooral eens binnen bij VERA in de Oosterstraat. Een begrip in de stad en ver daarbuiten. Bij binnenkomst word je overweldigd door muren vol posters, krantjes en foto's uit een rijk muziekverleden. Een plek waar beginnende bandjes op de planken staan voordat ze wereldberoemd worden. Of kies voor een bezoek aan Simplon. Een poppodium met een vernieuwende en gevarieerde programmering. Vooral gericht op elektronische muziek. Van dance tot urban. Maar ook voor een avondje punk, jazz of folk kun je hier terecht. En verspreid door de stad klinkt vaak muziek uit meerdere cafés, clubs en kroegen. Stap gerust eens naar binnen. Klinkt allemaal als muziek in de oren, toch?

THEATER

Een avondje theater in de stad. Een fijn vooruitzicht. Al dan niet vooraan, hier zit je altijd goed. Zo zit in een monumentaal pand aan de grachten de Stadsschouwburg. In de prachtige, klassieke zaal staan geregeld voorstellingen op de planken. Van cabaret tot dans en kleinkunst. Iets verderop, aan de Grote Markt, vind je het Grand Theatre. Vroeger gekraakt en uitgegroeid tot een hoogstaand theater. Binnen proef je de historie. De programmering is eigenzinnig en eigentijds, vaak met een maatschappelijke twist. Ditzelfde karakter vind je ook terug in de oude Machinefabriek, waar onder meer het Noord Nederlands Toneel en Club Guy & Roni gevestigd zijn. Heel het jaar door vind je hier voorstellingen die net even anders dan anders zijn.

KUNSTRUTES

In Groningen vind je kunst ook gewoon op straat. Met verschillende kunstroutes zie (en hoor) je een nieuwe kant van de stad. Ontdek graffiti en street art met een muzikale tour, wandel door vier eeuwen muziekgeschiedenis of fiets in het donker langs lichtkunstwerken die je overdag niet zo snel zou zien. Ga op zoek naar de (on)opmerkelijke kunst in de stad. Rauwe randjes gecombineerd met Groningse pronkjuweeltjes. Bekijk ze op - visitgroningen.nl/kunstroutes

PUUR, EERLIJK EN DUURZAAM

GRONINGEN MET TROTS GEMAAKT IN

Soms moet je net even om het hoekje kijken. Of met tegenwind een dijk over. In Groningen valt een hoop te ontdekken en daar kun je af en toe wel wat hulp bij gebruiken.

De Groningen Store (VVV) in het Forum Groningen is het startpunt voor jouw ontdekkingstocht door Groningen. Kom langs voor informatie over Stad en Ommeland, routes en een bezoek aan de Martinitoren. Maar ook voor leuke, duurzame en lekkere producten. Allemaal van Groninger makers en bedenkers. Zelfs buiten de openingstijden kun je hier terecht om inspiratie op te doen.

Alle producten die je in de Groningen Store kunt kopen hebben een goed verhaal. De producten zijn niet alleen zo veel mogelijk duurzaam en typisch Gronings, ze zijn ook gemaakt en bedacht door Groninger makers of bedenkers. Chocolate gemaakt in het pittoreske Niekerk, zeep van Gronings koolzaad of een tas naar Gronings ontwerp. Daarnaast kan je er ook allemaal producten in de 'Er Gaat Niets Boven Groningen' huisstijl krijgen. Laat je verrassen door de verscheidenheid die Groningen biedt.

GRONINGEN STORE
INFO & LEUKS

NIEUWE MARKT 1 - WWW.GRONINGENSTORE.NL

In de compacte binnenstad van Groningen vind je bekende merken naast experimentele eenpitters en luxe naast eigengereid vintage. Struin door de straten en laat je verrassen door het aanbod. Hier staan alvast een aantal leuke straten en tentjes die je niet wilt overslaan tijdens jouw dagje shoppen.

FOLKINGESTRAAT

Misschien wel de gezelligste straat van de stad. Ooit verkozen tot leukste winkelstraat van het land. Met een mix aan unieke winkeltjes, boetiekjes en restaurants. De één nog eigenzinniger dan de ander.

Le souk	Noord-Afrikaanse kruidenier
Ascoli	Cadeauwinkel
Beans and grapes	Speciaalzaak voor koffie en wijn
Belluci	Damesmode
Ariola	Italiaanse delicatessenwinkel

OOSTERSTRAAT

De winkelstraat die de Grote Markt met de Rademarkt verbindt is een aaneenschakeling van rijksmonumenten. In deze prachtige panden kun je terecht voor mode, lifestyle en woontrends, maar als je goed zoekt vind je ook een speakeasy bar.

Klup de dag	Kledingwinkel
H. Witting & Zoon	Hoedenwinkel
Appel & Ei	(Tweedehands) kledingwinkel
Hartendief	Kinderwinkel
The Stockroom	Cocktailbar

OUDE KIJK IN 'T JATSTRAAT

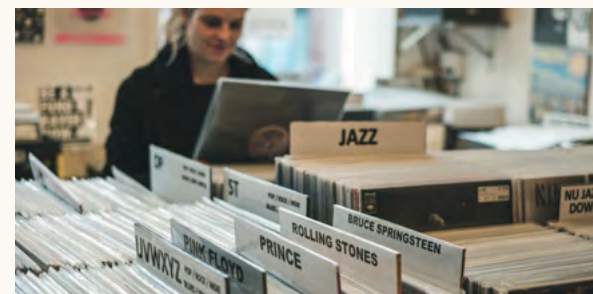
Echt zo'n straat waar je je moeiteloos de hele dag kunt vermaken. De speciaalzaken maken het winkelaanbod uniek. Ook al ben je nergens naar op zoek, laat je vooral verleiden om ergens binnen te stappen. Rust lekker uit bij een van de vele koffietentjes.

Kunst & Vliegwerk	Boekhandel
Kastanje Wonen	Woonwinkel
De Zwerver	Reisboekenwinkel
Wirwar	Spellenwinkel
De Stadsakker	Tuin- en groentewinkel

GRONINGEN

WINKELN

STEENTILSTRAAT

Voor sommige plekken moet je net even het hoekje om. De Steentilstraat is hier een goed voorbeeld van. Een verborgen parel in de binnenstad. Hier haal je de best klinkende platen, hippe outfits en comfortabele schoenen. Voor ieder wat wils.

De Jongens van Hemmes	Platenwinkel
Onder de Linde	Tweedehands kledingwinkel
Viva! Vintage	Vintage kledingwinkel
De Olijfboom	Griekse delicatessenwinkel
Cafe bistro Kult	Café Bistro

HERESTRAAT

De langste winkelstraat van de stad. Hier vind je de grotere namen. Maar vergis je niet: tussen alle reuzen vind je ook hier moois voor fijnproevers. Van modeketens tot juweliers en leuke koffietentjes.

Cotton Club	Kledingwinkel
De Pindakaaswinkel	Pindakaaswinkel
Van Arendonk	Schoenenwinkel
Van Delft	Pepernoten en ander lekkers
Favolosa	Koffietent

ZWANESTRAAT

Kledingzaken en andere leuke winkels zijn in de Zwanestraat net even anders. Hier vul je gemakkelijk je tassen met unieke producten. Ook deze straat is ooit uitgeroepen tot leukste winkelstraat.

Cledingraad	Herenmode
SchoenenZaken	Schoenenwinkel
Diezijner	Kledingwinkel (en meer)
Kaaskop	Delicatessenwinkel
Musjes	Kinderwinkel en café

6 KEER HEERLIJK ETEN EN DRINKEN

IN DE BINNENSTAD

Ontbijt

Pernikkel

De naam Pernikkel komt van het Vlaamse woord pernikkelen, oftewel: een onweerstaanbare drang hebben naar iets. Lekker en gezond eten bijvoorbeeld. Pernikkel heeft een kleine, wisselende kaart. De chef probeert zoveel mogelijk zelf te maken en te werken met onbewerkte lokale producten, die passen bij het seizoen. Start je dag bijvoorbeeld met het Engelse ontbijt, de wentelteeftjes of het Groninger 10 uurtje.

- pernikkel.nl

Koffie

Koffiestation

Van iets alledaags iets bijzonders maken. De missie van Koffiestation. Al tien jaar lang branden ze de beste koffie. Gewoon in de Oosterparkwijk. Wat begon in een kelder is uitgegroeid tot een florerend bedrijf met onder andere een horecazaak in de Oude Kijk in 't Jatstraat. Koffie moet je beleven, vinden ze. "Met een kop lekkere koffie begint elke dag goed".

- koffiestation.nl

Lunch

Sepia

Gemoedelijk gelegen net buiten het centrum vind je Sepia. Hier kan je terecht voor een 4-gangen verrassingslunch waar je de tijd voor wilt nemen. Koken doen ze zoveel mogelijk met ingrediënten uit de omgeving. En voor wie graag veganistisch wil eten bereiden ze graag een aangepast menu.

- restaurantsepia.nl

KOFFIESTATION

SEPIA

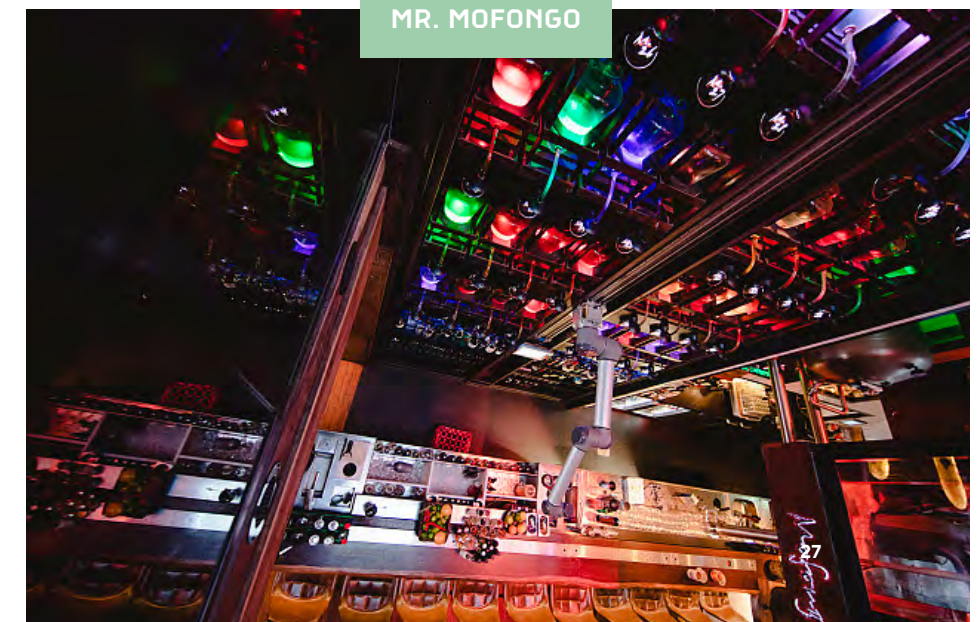
PERNIKKEL

DOT

FLORENTIN

MR. MOFONGO

Borrel

DOT

DOT is niet alleen een markant gebouw bij het stadsstrand, maar ook een hele fijne plek om te zijn. Er is altijd wat te beleven. Als er geen film speelt in de grote bol of een thema avond wordt georganiseerd, is er altijd nog een kast vol spelletjes. Tijdens het spelen kun je genieten van streetfood: van sesam buns met pulled chicken tot loaded fries en salade met een Thaise twist.

- dotgroningen.nl

Diner

Florentin

Restaurant Florentin is geïnspireerd op de gelijknamige bruisende wijk in Tel Aviv. Een plek waar alle culturen samenkomen met een creatieve vibe en 'Balagan' stijl eten. In de voormalige Oude Gasfabriek kun je het eten, drinken en de sfeer in al zijn glorie beleven. Maak vooral je avond compleet met het dessert, waarbij ze op tafel een waar kunstwerk voor je maken.

- florentingroningen.nl

Drankje

Mr. Mofongo

Een klassieker waar menig Groninger maar al te graag komt. Naast heerlijk eten hebben ze bij Mr. Mofongo een uitgebreide cocktailkaart en destilleren ze hun eigen drank. De robotarm tapt zonder moeite je drankje uit de acht meter hoge likeurenkast. Meer zin in een wijntje? Neem dan plaats bij de Rooftop Wijnbar.

- mofongo.nl

LOPEN DOOR HET RIJK VAN BOSSEN & WATER

Als je in de buurt van Ter Apel gaat wandelen, loop dan even naar het eerste hand-aangedreven kabelbaantje van Nederland. Het 22,4 meter lange kabelbaantje verbindt de oevers van de Ruiten Aa met elkaar. Neem plaats in de gondel en gebruik de draaiwielen om jezelf naar de overkant te brengen.
- [visitgroningen.nl/ruiten-aa](https://visit groningen.nl/ruiten-aa)

ER GAAT NIETS BOVEN

N
W O
GRONINGEN MET EEN OMWEG DOOR
Z

40KM

LEERMENS

LANGS DE KERKEN

Zeker weten dat je niet verdwaalt?
Download de route dan op
visitgroningen.nl/route-kerken.

Tijdens deze route ontmoet je tal van prachtige kerken tussen de stad Groningen en Delfzijl. Vaak staat de deur al open of je leent even de sleutel bij de burens. Kun je er geen genoeg van krijgen? Neem dan een omweg op de route en je komt er nog meer tegen. Onderweg ontdek je hoe mooi en rijk dit land is.

De een noemt ze bakens van stilte, rust en bezinning, de ander roemt de robuuste uitstraling en weer een ander stelt dat ze samen een groot museum zijn. Soms halen we er Frankrijk of Toscane bij om te onderstrepen hoe mooi de Groninger kerken zijn. Maar eigenlijk hebben ze dat helemaal niet nodig. Ze zijn vooral zichzelf. En juist daarom zijn ze ontzettend bijzonder.

Veel van onze kerken hebben eeuwenoude wortels. De roodbruine kloostermoppen, gebakken uit Groninger klei, geven ze karakter. Ze zijn van hier. En de torens? Die zijn vaak niet eens zo hoog. Maar boven op de wierden steken ze toch boven alles uit. Binnen is veel te ontdekken: van eeuwenoude muurschilderingen tot prachtig gemetselde gewelven. Om de Groninger kerken kun je gewoon niet heen.

- Hoofdroute
 - - - Alternatieve route
 - - - Fietspad
 - 2 Uitgelichte plaats
 - Interessante stop
 - Afslag naar alternatieve route
 - Station
- Horeca onderweg:
- 1 Huiskamercafé Westerwijtwert
 - 2 Hotel Spoorzicht
 - 3 Visrestaurant De School
 - 4 Restaurant De Basilek
 - 5 De Luinhof Bierum

1 SCHOOLKERK GARMERWOLDE

Een witte Escher-achtige trap kruipt omhoog in de oude toren van Garmerswolde. Hier en daar moet je bukken om onder een balk door te gaan. Een stokoude balk. De boom zal ergens in 1250 zijn omgehakt. Je wordt er stil van en voelt je pardoes weer jong. Op de trap zijn op speelse wijze allerlei religieuze feesten uitgebeeld. Boven geniet je van een prachtig uitzicht. Dit is de Schoolkerk; een plek waar moderne architectuur samenkomt met die van de middeleeuwen. De laat-romaanse kerk stamt uit de dertiende eeuw. Eigenlijk is het een kruiskerk, maar die vorm verdwijnt als in 1859 het schip wordt gesloopt. De contouren van het schip zijn weer zichtbaar gemaakt. Zo ervaar je dat het echt een forse kerk moet zijn geweest, zeker voor zo'n klein dorp. Binnen zie je taferelen uit het leven van Christus. Ze zijn waarschijnlijk gemaakt door Jan van Aken (1380-1454), de grootvader van Jeroen Bosch. Koffiedrinken (of wat anders) kan bij het bezoekerscentrum.

2 DONATUSKERK LEERMENS

Stokoud, dat is de Donatuskerk van Leermens. Hier is eeuwen aan gebouwd en verbouwd. Kijk maar naar de zijmuren van tufsteen. Dit deel is het oudst, uit 1050. In het dwarsschip wordt de tufsteen gemengd met rode kloostermoppen. In het dertiende-eeuwse koor neemt die 'mop' het helemaal over. Binnen spatten vijftiende-eeuwse schilderijen van de wand en het dak. Kijk eerst eens omhoog. Ontdek jij de symbolen van de vier Evangelisten? En zie je het Lam Gods in het gewelf? Sint-Donatus, Sint Sebastiaan, Maria met kind en Sint Ursula kijken je vriendelijk aan vanaf de muren. En let op, want onder de mantel van Ursula schuilen maagden. En wie is die gekroonde figuur naast Sebastiaan? Dat zou maar zo keizer Diocletianus kunnen zijn. De zeventiende-eeuwse preekstoel is het enig overgebleven oude meubelstuk. De rest ging verloren bij een brand in 1957. Dat gebeurde wel vaker. Vuur in de kerk, rode haan in het dak, zo riepen ze vroeger.

APPINGEDAM

3

NICOLAÏKERK APPINGEDAM

Het is vloeken in de kerk voor veel Groningers, maar Appingedam is toch echt een Friese stad; het middeleeuwse centrum van het Friese gewest Fivelingo. Dat het Appingedam in die tijd voor de wind gaat, blijkt wel uit de Nicolaïkerk. Deze 'kerk van Sinterklaas' begint als een kleine dertiende-eeuwse kerk en groeit snel uit tot een forse hallenkerk. Al die bouwdrift maakt de kerk tot de grootste van de Groninger Ommelanden. Niet voor niets staat 'de Nicolaï' in de Top 100 van Nederlandse (rijks)monumenten. Binnen zie je muurschilderingen die bij een restauratie weer tevoorschijn zijn gekomen. Zo ontmoet je vier gekroonde martelaren en natuurlijk de naamgever van de kerk: Sint-Nicolaas van Myra. Sinterklaas dus. Even uitrusten? In Appingedam zit genoeg goede horeca. Bij restaurant de Basilek dineer je bijvoorbeeld in het sfeervolle kerkje Nicolaas. Of geniet aan het water bij Paviljoen Overdiep.

KREWERD

5

MARIAKERK KREWERD

Dit vriendelijke kerkje staat op de wierde van Krewerd. Je kunt er tijden naar kijken en haast vergeten dat je ook naar binnen kunt. Daar vind je het op een na oudste bespeelbare orgel van Nederland. Kenners komen van heinde en verre voor dit orgel. Hij doet het nog steeds. Ook zijn er middeleeuwse schilderijen te zien. Kijk maar naar de baksteenimitatie en de plantmotieven op de gewelven. Bijzonder is het wapenschild. Het zit vol attributen van een bouwvakker: troffel, winkelhaak, hamer en bijl. Kan ook niet anders in zo'n mooi gemetselde kerk. Achter dit laat-romaanse zaalkerkje gaat een verhaal schuil. De weduwe Tiadeke heeft een ernstig zieke zoon. Ze woont op een borg, vlak bij Krewerd. Ze belooft een kerk te bouwen als haar zoon beter wordt. Dat gebeurt, maar Tiadeke komt haar belofte niet na. Als zoon later kinderloos sterft, laat ze de kerk uit schuldbesef toch nog bouwen. De Mariakerk behoort tot Het Grootste Museum van Nederland: een collectie van de mooiste Nederlandse kerken. Nauwelijks verbazend, als je er langs bent geweest.

PIETERBUREN

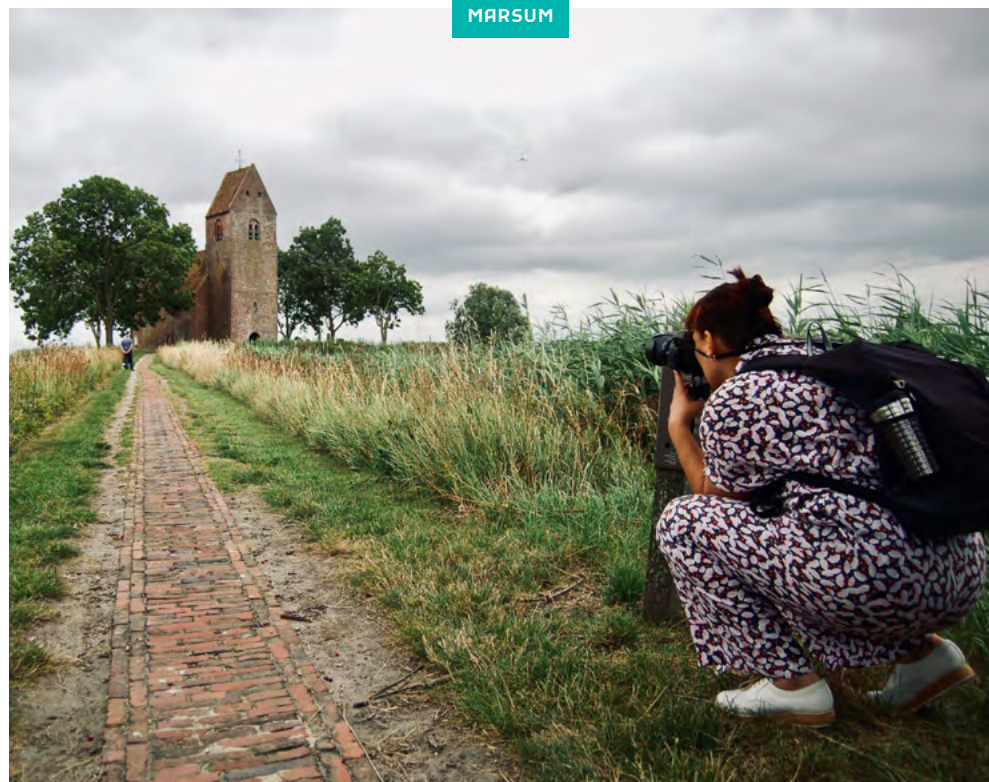
32

4

KERK MARSUM

Een kerk zonder dorp? Waar is dat dorp dan gebleven? Dat is een treurig verhaal. Vrijwel geheel Marsum sneuvelt rond 1814 tijdens het Beleg van Delfzijl. Een groep koppige Fransen weigert zich over te geven. Kolonel Maufroy gelooft namelijk niet dat Napoleon is verslagen. Gelukkig blijft de romaanse kerk gespaard. Het is een icoon op een wierde. De bouw zou begonnen zijn in de tweede helft van de twaalfde eeuw. Buiten, op de apsis – de halfronde achterkant van de kerk – liggen oude monniken en nonnen op het dak. Niet echt natuurlijk. Het zijn de namen van de bolle en holle pannen. Binnen kijk je op een blauwgroene zoldering. Mooi, maar origineel is die niet. Waarschijnlijk had ook deze kerk vroeger gewoon gewelven. De zoldering is net als de eenvoudige banken rond 1788 gemaakt door Jan Ates van Holwierde. Deze timmerman timmert een paar jaar later ook de preekstoel. Puur middeleeuws zijn het sacramentshuis en de piscina.

MARSUM

GARMERWOLDE

6

SEBASTIAANKERK BIERUM

Als er één kerk stoer is, dan is dat de Sebastiaankerk wel. Wat wil je ook met zo'n enorme steunbeer die de toren overeind houdt. Maar er is meer wat de kerk uniek maakt. Ooit gehoord van een 'gereduceerd westwerk'? Dat is eigenlijk niet veel meer dan een kerktoren die is ingebouwd in de kerk. Klinkt doodnormaal maar dat is het niet, zeker niet in deze streek. De buitenkant oogt romaans. De binnenkant met koepelgewelven en baksteenimitatie is meer laat-romaans van aard. Een kerk in overgangsstijl dus. De forse steunbeer is een stuk jonger. De angst voor verzakking moet groot geweest zijn, anders bouw je niet zo'n magnifieke beer. Ook in Bierum moet je echt even naar binnen gaan. Kijk omhoog en aanschouw Christus, Catharina met het rad, Sebastiaan en Maria met kind. Jarenlang zaten ze verstopt onder een dikke laag kalk. In theeschenkerij annex fruit- en groentehandel De Luingahof kom je helemaal tot rust onder de appelbomen. En bij koekkampioen Bakkerij Olinga haal je Fladderak Kouk.

TIP

Neem je fiets mee in de trein naar Stedum, Loppersum, Appingedam of Delfzijl en begin daar aan je tocht.

OOK DE MOEITE WAARD

Vier Groninger kerken behoren tot het Grootste Museum van Nederland. De Mariakerk van Krewerd is er één. Maar ook de andere drie verdienen een bezoek:

— Sint-Hippolytuskerk

Concordiaplein 1, Middelstum

— Adelskerk

Hoofdstraat 134, Midwolde

— Petruskerk

Hoofdstraat 74, Pieterburen

Op de site van de Stichting Oude Groninger Kerken tref je een schat aan informatie over de ruim negentig kerken die de stichting in bezit heeft. Het is het perfecte startpunt voor een verdere ontdekkingsstocht door het rijke religieuze erfgoed van Groningen. – groningerkerken.nl

DE NATUURPRACHT VAN NATIONAALPARK LAUWERSMEER

Natuurlijk zat er een plan achter de afsluiting van de Lauwerszee in 1969. Maar niemand had kunnen voorspellen dat het Lauwersmeergebied een van de mooiste natuurgebieden van Nederland zou worden. Deze combinatie van vergezichten op de horizon, schitterende flora en fauna en zo veel ruimte voor recreatie vind je nergens anders.

Ga mee op avontuur en geniet van deze noordelijke natuurpracht. Via land of over water. Lopend, per fiets of boot. Actief of ontspannen. Ga lekker vissen, kijk je ogen uit bij een zeer rijke sterrenhemel of grijp je verrekijker om de zeearend te spotten. Gewoon wandelen kan natuurlijk ook. Alleen of in gezelschap, jong of oud: het Nationaal Park Lauwersmeer heeft voor iedere avonturier wat wils.

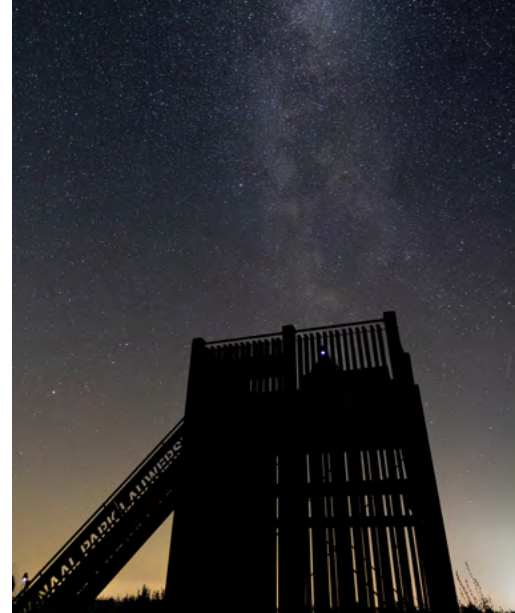
LAUWERSNEST

Het startpunt van je reis door dit gebied is activiteitencentrum Lauwersnest. Het kloppende educatieve hart van het park. Binnen kunnen kinderen zich vergapen aan leerzame video's, hutten bouwen of van alles te weten komen over de vele vogels in het gebied. De medewerkers van Staatsbosbeheer helpen je graag een stukje op weg. En aan de buitenkant van het gebouw hangt een grote houten bak. Gevuld met kaarten vol wandelingen en bezienswaardigheden. Zo leer je de omgeving pas écht kennen. Neem gerust een paar kaarten mee. Ben je met de kids? Loop dan vooral het Kabouterpad in het bos dat gelegen is achter het Lauwersnest. Ook leuk voor iedereen die zich nog kind voelt.

VISSEN

Omdat het park tegen de Waddenzee aanligt, is het van nature een visrijk gebied. En je kan ze zelf ook vangen. Er zijn verschillende plekken waar je je hengel uit kan gooien. Bij de Robbengatsluis bijvoorbeeld. Leg hier je bootje stil en beproef je geluk. Dit is namelijk een favoriete hangplek voor vissen. De visvriendelijkheid van deze plek blijkt ook uit de nieuwe sluisdeuren die vorig jaar zijn geplaatst. Daar zitten speciale gaten in zodat trekvissen erdoorheen kunnen zwemmen, ook als de deuren dicht zijn. Zo kunnen vissen vaker vanuit de Waddenzee naar het Lauwersmeer zwemmen, en andersom. Goed voor de biodiversiteit. Heb je honger gekregen van al dat hengelen? Breng dan even een bezoekje aan de haven van Lauwersoog. Plekken zat waar je een heerlijk visje kan scoren. Van garnaal tot baars: verser krijg je ze niet op je bord of broodje.

GRONINGEN

DARK SKY

Heb jij weleens echte duisternis meegemaakt? Een moment dat het zo donker was dat boven niet van onder te onderscheiden was? Dat je bij helder weer de Melkweg kon zien? Er zijn maar weinig plekken waar je dit kunt ervaren. Waar het 's avonds echt zó donker wordt. Het Dark Sky Park is zo'n plek. Eén van de twee in Nederland. Gewoon in Groningen. En in het donker zie je meer dan je denkt. Je ogen moeten alleen wel goed aan de duisternis wennen. Na ongeveer twintig minuten zijn je ogen wat aangepast en merk je dat je steeds meer kunt zien. Richt je blik op de hemel en tuur vooral naar de talloze sterren. Laat je telefoon tijdens de wandeling lekker in je zak en omarm de duisternis.

NATIONAAL PARK LAUWERSMEER

DEZE COMBINATIE VAN VERGEZICHTEN OP DE HORIZON, SCHITTERENDE FLORA EN FAUNA EN ZO VEEL RUIMTE VOOR RECREATIE VIND JE NERGENS ANDERS.

VOGELSPOTTEN

Als je goed kijkt zie je ze vliegen. De vele vogels die het Nationaal Park Lauwersmeer rijk is. Van de lepelaar tot de watersnip en de brandgans. En met een beetje geluk kom je zelfs de imposante zeearend tegen. Met een spanwijdte van maar liefst twee en een halve meter. Er vliegt een hoop rond: het gebied ligt op een knooppunt van een van de belangrijkste vogeltrekroutes ter wereld. Duizenden vogels verspreid over meer dan honderd soorten vliegen langs je oren. Kom ze bekijken, bijvoorbeeld vanuit een van de vogelkijkhutten of observatietorens. Zowel de gevorderde als de beginnende vogelspotter beleeft hier een fantastische dag. Veel heb je er niet voor nodig. Met het blote oog zie je al een hoop, maar een verrekijker is je beste vriend. Dit hoeft natuurlijk geen dure te zijn. Voor een paar tientjes heb je al een vrij degelijke. Ook zijn schoenen met een stevige zool een aanrader. Vinden je voeten wel zo prettig. Om je in je speurtocht wat op weg te helpen, is speciaal voor jou een handige vogelkaart ontwikkeld. Deze haal je bij het Lauwersnest. Zo weet je wat je zoal ziet. Bovendien staan er handige plekken op waar je het beste jouw favoriete vogel kan spotten. Houd je oren en ogen open en ervaar het zelf.

Sinds 2010 broedt de zeearend jaarlijks succesvol in het Lauwersmeergebied

11 KEER MOOI WANDELEN

Stap binnen in de ruimte van Groningen. Je hoeft niet lang te zoeken, het is overal. Prachtige natuur, eeuwenoud erfgoed en een eindeloze horizon: je vindt het allemaal in de provincie. Dat maakt Groningen tot een uitstekende plek voor een heerlijke wandeling. Voel je dus niet bezwaard om een tijdelijke voetafdruk achter te laten in een ongerept stukje grond.

Een pittoresk buurtschap Smeerling

In en rond Smeerling kun je prachtig wandelen door het oude Metbroekbos. Vergeet vooral niet om onderweg goed om je heen te kijken, want langs de wandelpaden staan een aantal prachtige authentieke streekboerderijen uit de achttiende en negentiende eeuw.

Speuren naar sporen uit het verleden

Noordlaarderbos
Het Noordlaarderbos is een soort sprookjesbos met een rijk verleden. De middeleeuwse karrensporen herinneren aan de oude handelsroute tussen Coevorden en Groningen. Deze plek is bij uitstek geschikt om heerlijk te wandelen. Een fantastisch gebied als je van cultuurhistorie en natuur houdt.

Zoveel landschappen binnen één natuurgebied Appelbergen

Of je nou de uitgezette wandelroute loopt langs de gele paaltjes, of zelf op ontdekkingsstocht gaat door natuurgebied Appelbergen: je zult versteld staan van de diversiteit aan landschappen. Dicht en open bos, stuifzanden, plassen en moerassen wisselen elkaar af.

Laat je hoofd leegwaaien Noordpolderzijl

In het uiterste noorden van het Groninger vasteland ligt Noordpolderzijl, met het kleinste open zeehaventje van Nederland. Een oase van rust en ruimte, waar je even bij kunt komen van de alledaagse drukte. Hier kun je heerlijk over de dijk wandelen. Zo ver je maar wilt.

Buiten de dijk De Kiekkaaste

Het water golft over het slik, terwijl vogels hun eten bij elkaar prikken. Vanuit vogelkijkhut De Kiekkaaste heb je een schitterend zicht op deze beweeglijke natuur. Loop tussen het riet, over het vlonderpad en zie de buitendijkse vogelkijkhut langzaam verschijnen. Neem vooral je verrekijker met je mee.

DE ONLANDEN

APPELBERGEN

PUNT VAN REIDE

DE KIEKKAASTE

Slingeren door een oud bos Bos Ter Apel

Wandelen in Bos Ter Apel is wandelen over slingerende bospaden, langs het water van de Ruiten Aa en met zicht op open velden. Door de bossen loopt de Bosbeek, een verlengde van de Ruiten Aa. Hier wandel je tussen eiken en beuken van wel meer dan duizend jaar oud.

Een weids moeraslandschap De Onlanden

Dit weidse moeraslandschap ligt onder de rook van de stad Groningen. Toch spot je met een beetje mazzel vogels als de grote zilverreiger, bruine kiekendief, zeearend en de roerdomp. Maar ook de Exmoorpony's, vossen en reeën kun je zien vanaf de 25 meter hoge uitkijktoren.

Schiereiland in de Dollard Punt van Reide

Midden in de Dollard vind je de Punt van Reide. Een schiereiland vol kwelders, waar de natuur vrij spel heeft. Hier leven vogels en zeehonden zij aan zij. Wandel door het bijna buitenaardse landschap en kom helemaal tot rust in dit vreedzame gebied.

Over de houten vlonders 't Roegwold

Het Knuppelpad in natuurgebied 't Roegwold is een van de meest gefotografeerde plekken in de Groningse natuur. Het houten vlonderpad van 750 meter loopt dwars door het water. Rust halverwege even uit op een bankje en geniet van het unieke uitzicht.

BLOTEVOETENPAD

Modderig avontuur Blotevoetenpad Opende

In het Westerkwartier ligt een bijzonder pad: het Blotevoetenpad Opende. Op je blote voeten klim je over boomstammen en kruip je langs een touw de sloot over. Gras kriebelt onder je voeten en modder kruipt tussen je tenen. Een waar avontuur.

Een bos vol verrassingen Slochterbos

Achter de Fraeylemaborg schuilt een bos vol verrassingen. Een wandeling in het Slochterbos is elk seizoen de moeite waard. In het voorjaar en in de zomer zingen talloze vogelsoorten je toe. In de herfst vind je er vele soorten paddenstoelen en een prachtige verscheidenheid aan kleuren. En dan zijn er nog verrassingen in de vorm van de zogenaamde 'follies', kleine excentrieke gebouwtjes.

SLOCHTERBOS

Ook de stad Groningen ontdek je gewoon te voet. Maak een stadswandeling met een van de routeboekjes uit de Groningen Store, kies voor een van de online wandelingen of ga mee met de stadsgidsen.
- [visitgroningen.nl/stadswandelingen](https://www.visitgroningen.nl/stadswandelingen)

LOPEN OVERDE BODEM VANDE ZEE

Uitwaaien, de zeewind opsnuiven en je hoofd leegmaken. Wadlopen is actief ontspannen. Je passeert kwelders, slikvelden, zandbanken en geulen. Het is zo nu en dan even doorzetten, maar juist dat maakt het wadlopen zo bijzonder. Waar te beginnen? Van oudsher is Pieterburen de plek waar je waddentocht begint. Waag die stap in het diepe. Treed het avontuur tegemoet.
- [visitgroningen.nl/wadlopen](https://visit groningen.nl/wadlopen)

ER GAAT NIETS BOVEN

VAN DE
GEBAAANDE
PADEN

MAAK JE EIGEN ROUTE

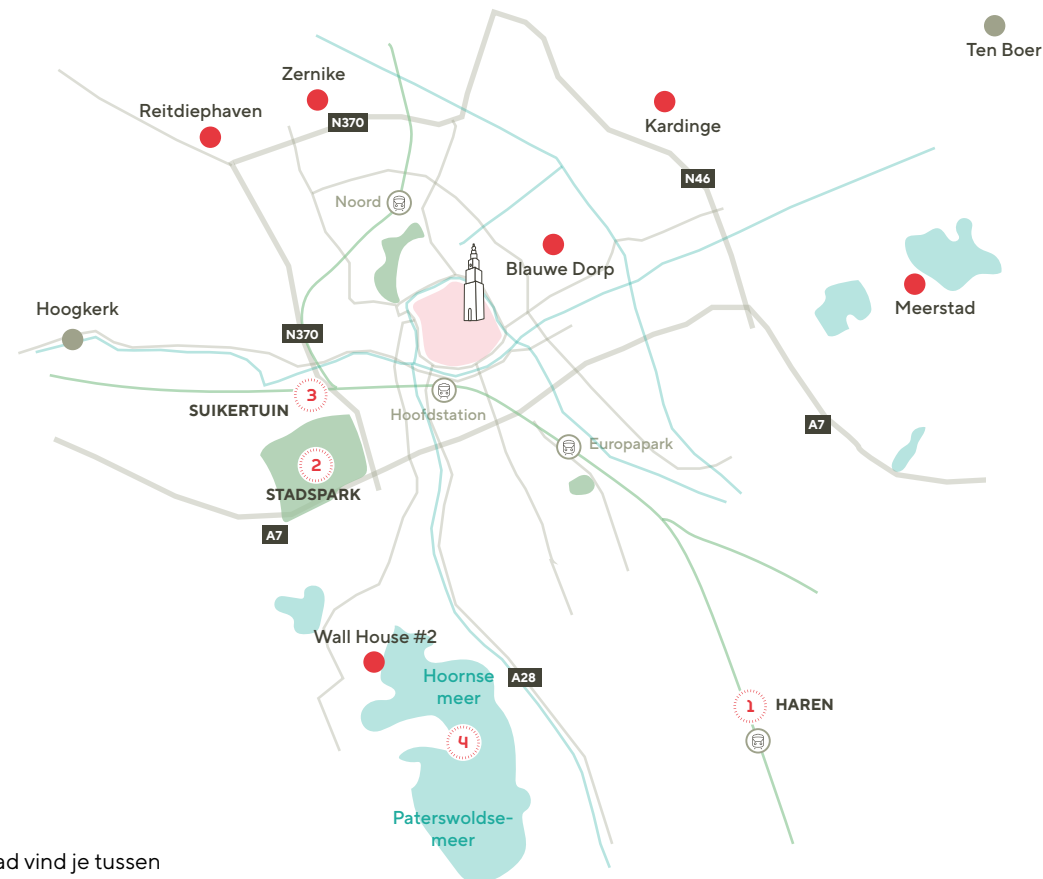

IN EN ROND DE STAD

Hoe je een stad het beste ontdekt? Door zelf op ontdekkingstocht te gaan natuurlijk. Pak net even dat andere straatje. Sla links af waar je anders naar rechts gaat. En ga zeker ook even die bruisende binnenstad uit. Zo ontdek je het meest en verras je jezelf. Hier geven we je alvast wat tips. Maar de route: die maak je zelf.

Groningen heeft een groot gevaar: je blijft plakken in de binnenstad. En dat is best jammer, want ook een eindje verderop barst het van de onontdekte parels: een bijzonder gebouw, een groene oase, een creatieve hotspot of juist een knus dorpje. Wandel maar eens rond of stap op de fiets en laat je verrassen door een andere kant van Groningen.

HAREN

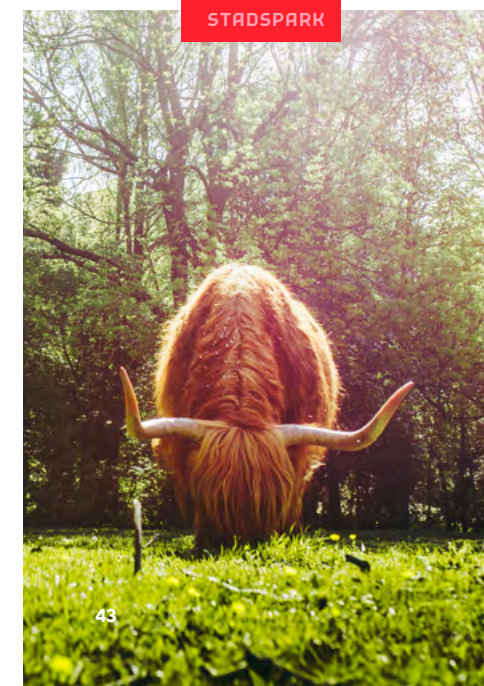
1 HAREN

Ten zuiden van de stad vind je tussen het groen het dorp Haren. Vanaf de Grote Markt fiets je er zo heen. Je belandt in een dorp met een heel eigen sfeer. Onderweg komt het ene kapitale huis na het andere voorbij. Al eeuwen geleden werd Haren ontdekt door rijke Groningers. Hier, op de Hondsrug, bouwden zij hun 'buitens' in het groen. Zo ook Tuin de Vennen. Deze villa werd ooit gebouwd door de heer Niemeyer, van de gelijknamige tabaksfabriek in de stad. De tuinen zijn teruggebracht in originele staat en opengesteld voor publiek. In het hart van het dorp vind je rondom de kerk een heleboel bedrijvigheid. Bij de verschillende boetiekjes helpen ze je graag met het vinden van een nieuwe outfit en in de restaurants eet je uit alle windstreken. Even helemaal tot rust komen? Maak een wandeling door een van de grootste botanische tuinen van Nederland, de Hortus Botanicus. Het hoogtepunt is de bijzondere Chinese Ming-tuin, de enige in Europa.

2 STADSPARK

Wát een cadeau kreeg Groningen in 1907. Een compleet park! Een van de weldoeners is grootindustrieel Jan Evert Scholten, schatrijk geworden van de suikerbiet, de aardappel en het stro. Het Stadspark anno nu is een van de groene kroonjuwelen van Groningen. Het populaire Noorderplantsoen vlak bij de binnenstad is mooi, maar het Stadspark is stiekem nog veel mooier. Hier komen rijke geschiedenis én bijzondere natuur samen. Bovendien is het rustiger en véél groter dan het Noorderplantsoen. Sonsbeek in Arnhem, het Vondelpark, het Haagse Zuiderpark: ze verbleken bij de 140 hectare van dit groene cadeau. Met kinderen op pad? Dan mag je de kinderboerderij niet overslaan. Verder is het een kwestie van wandelen, fietsen en liggen aan het water met prachtige uitzichten over het park, ontworpen in Engelse sferen.

STADSPARK

43

42

SUIKERTUIN

HOORNSEMEER

OOK DEMOEITE WAARD

Kardinge

Beklim de hoogste klimtoren van Europa of ga met je vrienden de strijd aan op de kartbaan. Kardinge is een walhalla voor sportievelingen. Maar ook in het natuurgebied is genoeg te ontdekken. Sta oog in oog met Schotse hooglanders of pluk verse appeltjes. Het strandje bij het Zilvermeer is fijn voor warme dagen.

Meerstad

In Park Meerstad komen natuur en kunst samen in het grootste land art-project van Nederland. Liefhebber van water(sport)? Bij het Woldmeer kan je wandelen, fietsen, zwemmen, zeilen en varen. Op strand Meerrovers bouw je zandkastelen, speel je een potje beachvolleybal of ga je het water op om te windsurfen. Bijkomen van je actieve dag kan bij de gezellige strandtent.

Oosterpark en het Blauwe Dorp

Voor de ervaring van een Gronings dorp hoef je de stad niet uit. Ga maar eens naar het Blauwe Dorp in de Oosterparkwijk. Hier staan schattige 'huisboerderijtjes' in het groen. De Oosterpark zelf staat vol met parels in de stijl van de Amsterdamse School. Bij branderij Koffiestation ruik je de geuren van verse koffie. Eten kan bij aanschuifrestaurant Bie de Buuf of Stadsrestaurant Het Oude Politiebureau.

Zernike

Studerend en onderzoekend Groningen komt samen op de Zernike Campus. Tussen het groen en de gezellige eettentjes bouwen ze aan de toekomst.

Reitdiephaven

Een van de meest gefotografeerde stukjes Groningen is Reitdiephaven. Mooi of lelijk? Het is in ieder geval zeer kleurrijk, met een Scandinavische touch.

Wall House #2

Utrecht heeft het Rietveldhuis, Fayette County heeft Fallingwater en Groningen heeft Wall House #2. Eigenlijk is het gek dat hier niet dagelijks drommen toeristen voor de deur staan. Want zo bijzonder is het huis: een icoon uit de internationale architectuurgeschiedenis van de hand van John Heijduk. Een gebouw dat zowel aan de buiten- als binnenkant ingenieus ontworpen is en waar je wisselende exposities van lokale kunstenaars bekijkt.

3

SUIKERTUIN

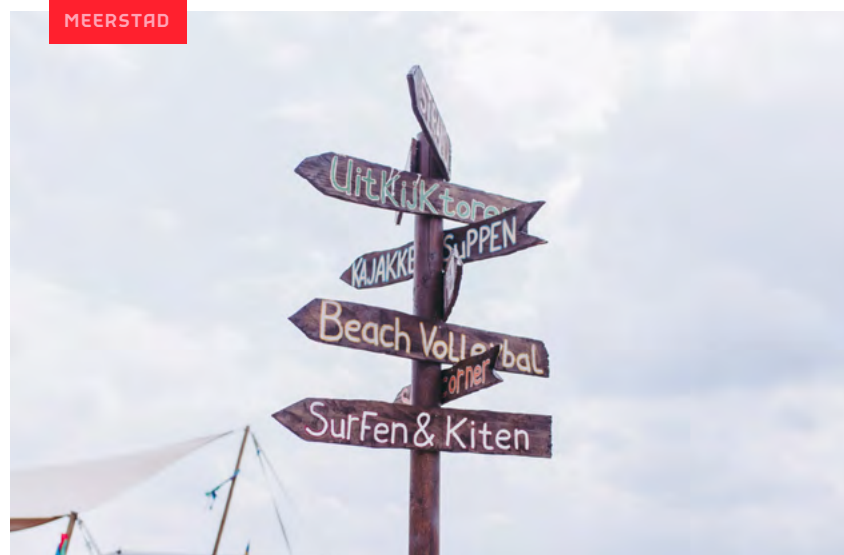
In het verleden werden hier duizenden suikerbieten verwerkt, tegenwoordig is het dé creatieve hotspot voor mensen die houden van gezelligheid. De afgelopen jaren heeft het voormalige Suikerunieterrein een grote metamorfose ondergaan. Barstensvol ruimte en gezelligheid. Hier moet je zijn voor een terrasje, heerlijk eten, muziek en kindertheater. Steek je voeten in het zand van het stadsstrand bij Rebel Rebel Hostel of dommel weg in een hangmat bij EM2. Doe je liever uit de hoogte? Dan kan je een drankje doen bij BOOVN. Vanaf het dakterras op het voormalige zeefgebouw heb je een magistraal uitzicht op de skyline van de stad. Met regelmaat worden er ook evenementen georganiseerd in de Suikertuin. Bijvoorbeeld bij Paradigm. In dit eigenzinnige rafelrandje van de stad is het genieten met een hoofdletter G.

4

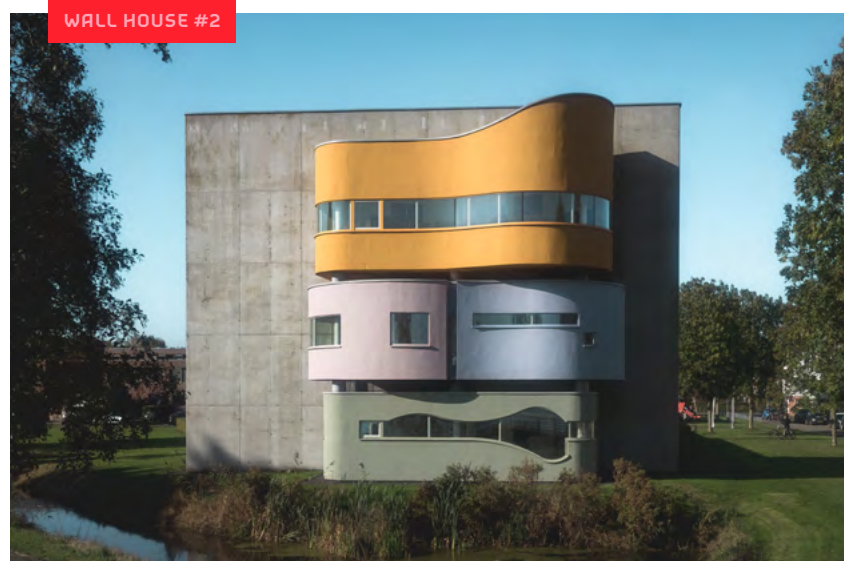
HOORNSEPLAS & PATERSWOLDSEMEER

Zodra de zomer in aantocht is trekken de meeste Groningers naar het zuiden. Niet naar Frankrijk of Spanje, maar naar de Hoornseplas en het Paterswoldsemeer. Veel Stadgers brengen hier de warme dagen door. Je kunt hier terecht voor de nodige verkoeling. Neem een duik in het water of droom weg in de schaduw van een van de vele bomen. Op het water is meer dan genoeg ruimte voor de nodige watersporten. Scheer over het water op ski's of kom helemaal tot rust tijdens een cursus supyoga. Er is een spartelvijver voor de allerkleinsten en spelen kan in de speeltuin of op de speelweides. Er worden ook regelmatig leuke activiteiten georganiseerd, zoals beachvolleybal en barbecues. Rondom het meer bevinden zich leuke strandtentjes waar je gezellig kunt borrelen of dineren. Genoeg voor een hele dag vermaak.

MEERSTAD

WALL HOUSE #2

REITDIEPHAVEN

ONTDEK DE BORGEN

Elders in Nederland hebben ze burchten en kastelen. In Groningen hebben we borgen. Ze liggen verspreid door de provincie. Klaar om ontdekt te worden. Stap op de fiets of in de auto en maak een tour langs deze kastelen van het Noorden. Alle zestien in een dag: dat gaat je niet lukken. Kies er een paar en laat je verrassen door de pracht en praal van weleer.

Ooit hebben er ruim tweehonderd borgen en steenhuizen in de provincie gestaan. Hier woonde de Groninger adel. De steenhuizen werden vanaf de dertiende eeuw gebouwd op het erf van rijke boeren. Eerst dienden ze als vlucht- en verdedigingsplaats. In de loop der tijd verloren ze hun strategische functie. Ze werden omgebouwd en uitgebreid tot statige landhuizen met prachtige tuinen. Wonen deed de adel vanaf toen in de borg, en niet langer op de boerderij. Buiten stonden de stallen en schuren: de schathuizen. Aan het eind van de achttiende eeuw waren er weinig borgen meer over. De adelstand kende nauwelijks nieuwe aanwas. Borgheren kochten vaak meerdere borgen om daarmee de rechten te verkrijgen die bij een borg hoorden. De borg zelf bleef leeg achter. Sommige werden gekocht door niet-adellijke Groninger regenten, die ze gebruikten als buitenhuis.

Andere borgen werden gesloopt of verbouwd tot boerderij. In 1903 werd voor het laatst een borg afgebroken: het Dijksterhuis bij Pieterburen. De rest is inmiddels tot monument verklaard: zestien in totaal. Gelukkig zijn dat niet de minste. Het zijn de pronkstukken van de provincie Groningen. Veel borgen zijn te bezoeken en in sommige kun je zelfs logeren. In de tuinen en landgoederen rond de borgen kun je vaak heerlijk wandelen. En binnen is het soms net of de bewoners zo weer thuis kunnen komen.

FRAEYLEMABORG

VERHILDERSUM

FRAEYLEMABORG

Als je op bezoek gaat bij de Fraeylemaborg, loop dan ook eens door tot achter in de tuin. Halverwege staat een bus. Het is een van de follies op het borgterrein: gekke gebouwtjes zonder praktisch nut. Het landgoed is een fijne plek om te wandelen. Wat wil je ook in een echte romantische Engelse landschapstuin. Het zit vol mooie doorkijkjes, prachtige bomen en heuvels. Soms zie je nog delen van de oude barokke tuin. De huidige vorm van de borg zelf stamt uit 1781. De zalen en het witte pleisterwerk zijn helemaal conform de stijl van Lodewijk XVI. In het oude koetshuis zitten nu een museumwinkel en expositieruimten. En in het schathuis stil je tegenwoordig je honger en dorst. - fraeylemaborg.nl

BURCHT WEDDE - WEDDERBORG

Aan de Wedderborg zie je meteen dat dit vroeger een 'echt' kasteel moet zijn geweest. De borg heeft menig oorlog doorstaan. Eeuwenlang is het de zetel van de Heren van Westerwolde. In 1619 wordt het eigendom van de stad Groningen. Deze wil de borg in 1829 laten slopen. Gelukkig gaat dat niet door. Notaris Arnold Hendrik Koning koopt de borg en besluit deze op te knappen om er te gaan wonen. Zijn familie blijft tot 1955 eigenaar. Tegenwoordig doet de borg dienst als bijzonder vakantieverblijf voor kinderen en jongeren. 'Grote kinderen' mogen er ook logeren, in een van de erfgoedlogieskamers. Wandelen kan in de mooie tuinen. - burchtwedde.nl

BORG VERHILDERSUM

Lopend door de barokke stijltuin van Landgoed Verhildersum kom je allerlei bouwwerken tegen: een koetshuis, het schathuis en een arbeidershuisje. In het voorjaar is de tuin een ware bloemenzee. Rond de museumboerderij ontdek je hoe de Groninger adel ooit samenleefde met de boeren en de landarbeiders. Op de akkers van Verhildersum worden nog historische landbouwgewassen geteeld. Elke derde zaterdag van de maand is er een streekmarkt op het borgterrein. Heden en verleden komen dan samen. De borg zelf is ingericht in negentiende-eeuwse stijl en een bezoek meer dan waard. - verhildersum.nl

NIENOORD

Nienoord is een vreemde borg in de bijt. Van oorsprong is het geen steenhuis maar een veenborg, gesticht door Wigbold van Ewsum in 1525. Vanuit de borg ontginde hij de omliggende veengronden. De borg kreeg het vaak zwaar te verduren. Zo stak Ferdinand Folef van Inn- Und Knyphausen in 1846 de bovenverdieping in brand. Een paar jaar later gingen ook de orangerie en

het koetshuis in vlammen op. Sinds 1958 is het Nationaal Rijtuigmuseum gevestigd in de borg. In de tuin staat de Schelpengrot: een tuinkoepel die van binnen volledig bekleed is met een mozaïek van schelpen. Verder kun je je vermaken bij het hertenkamp, het zwembad en Familiepark Landgoed Nienoord. Een aanrader voor kinderen dus. - landgoednienoord.nl

BURCHT WEDDE

MENKEMABORG

GRONINGEN

HERMANS DIJKSTRA

ONTDEK DE BORGEN

MENKEMABORG

Hoe leefde de Groninger adel in de zeventiende en achttiende eeuw? Dat ervaar je volop in de Menkemaborg in Uithuizen. Het interieur is nog precies als toen. In de veertiende eeuw was het nog slechts een steenhuis, maar in de loop der tijd groeide de borg uit tot de huidige barokke pracht. De tuinen zijn schitterend en nog bijna net als in de achttiende eeuw. De rozentunnel bloeit prachtig in juli en in het grote doolhof kun je heerlijk dwalen. Toch was de tuin niet alleen voor de mooi: de adel moest ook eten. Groentes werden verbouwd in de grote moestuin en in de fruihof staan verschillende oude fruitrassen. Eten kan in Restaurant 't Schathoes. - menkemaborg.nl

NIENOORD

HERENBOERDERIJEN

Niet alleen de Groninger adel woonde vroeger riant. Ook andere welgestelde Groningers wisten goed voor zichzelf te zorgen. In Oldambt staan boerderijen met een soort kastelen als voorhuis. Het verbouwen van graan bracht de boeren hier vroeger enorm veel rijkdom. Ze genoten met volle teugen van hun welvaart. Het geld steeg ze naar het hoofd. Ze lieten zich 'herenboeren' noemen en bouwden luxe voorhuizen. Deze herenboerderijen zijn zeker het bekijken waard. Boerderij Hermans Dijkstra in Midwolda is een van de bekendere herenboerderijen. Hier kan je terecht voor een hapje en een drankje. - visitgroningen.nl/herenboerderijen

Nieuwsgierig naar meer? Op de kaart voor in dit magazine vind je alle borgen in Groningen.

AMBACHT INHETECHT

Musea voor liefhebbers, die zijn er volop in Midden-Groningen. Vaak zijn ze opgericht door verzamelaars, zoals het Brandweermuseum en het Schaatsmuseum. Ga eens in gesprek met de enthousiaste vrijwilligers; ze vertellen je graag over hun passie. Zoals de buschauffeurs bij het Busmuseum of de smid bij de Historische Scheepswerf. Ook in de meeste galerieën tref je de kunstenaar zelf.
- visitgroningen.nl/musea-voor-liefhebbers

ER GAAT NIETS BOVEN

11 KEER STREEK- PRODUCTEN

Lekkers hoeft niet van ver te komen. Groningers zijn creatief met wat de zee en het land ons geeft: zoetzure appels, bitter bier, zilte garnalen en zoete broodjes van eigen graan en suiker. Zie hoe het groeit, proef hoe het smaakt. Puur. En zonder poespas.

Ongewenste appels Doggerland Craft Cider

Overtollige en ongewenste appels: daar weet Doggerland wel raad mee. Ze maken er echte Groninger cider van. Iedereen die appels doneert, krijgt een percentage terug in de vorm van cider. Geen appels, maar wel proeven? Doggerland wordt ook gewoon verkocht. - doggerlandcider.com

Zomerkoninkjes en het witte goud

Meinardi
De familie Meinardi is al jaren een begrip in Groningen. De lekkerste aardbeien worden hier zelf geteeld en de asperges zijn zó vers dat de uiteinden nog glinsteren. Maar ze maken ook sappen, jammen en ander lekkers. Sommige producten zijn kakelvers, andere handig voor je bewaard in een weckpot. - bijmeinardi.nl

Ouderwets lekker scharrelvlees

Waddenvarkens
Op bijna het noordelijkste puntje van Nederland zit het kleinschalige bedrijf Waddenvarkens. Hier kun je ouderwets lekker scharrelvlees krijgen. De Waddenvarkens worden op diervriendelijke en duurzame wijze gehouden. Ze krijgen alle ruimte om vrij te bewegen, wroeten en luieren in een modderpoel. - waddenvarkens.nl

Bier van het huis Brouwhotel Parkzicht

Bij dit hotel in het centrum van Veendam kun je een wel heel lokaal biertje proeven. Ze brouwen hier namelijk hun eigen bier op ambachtelijke wijze. In glazen brouwketels, zodat je het proces kunt volgen. Neem plaats in het restaurant en combineer het bier met heerlijke gerechten. - parkzicht.com

Vlees van Groninger Blaarkoppen

De Scharrelderij
De Scharrelderij is een kleinschalig vleesvee bedrijf waar duurzaamheid en kwaliteit voorop staan. De Groninger Blaarkoppen lopen in natuurgebieden van Het Groninger Landschap en houden het gras kort. Op het erf staat een boerderijwinkel waar je het vlees van deze koeien kunt kopen. Verder vind je er ook andere (biologische) streekproducten. - descharrelderij.nl

DE GRAANREPUBLIC

Gronings gemalen graan Koren- en pelmolen Joeswert

Het Gronings graan wordt hier op ambachtelijke én biologische wijze gemalen. In het winkeltje naast de molen staat alles wat je nodig hebt. Van spelt- tot tarwemeel en van kruidkoek- tot poffertmix. Zelf weten hoe het smaakt? Bak eens iets lekkers met het meel van de molen. - joeswert.nl

Uit eigen tuin

Streekboerderij De Zelfmakerij

Bij deze streekboerderij kunnen mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt terecht voor een fijne dagbesteding. Samen maken ze allerlei streekproducten. En de boerderijwinkel ligt vol met lokale producten; al dan niet uit eigen tuin. Hier proef je de streek. - zelfmakerij.nl

KOFFIEBRANDERIJ MAALWERK

DE ZELFMAKERIJ

MEINARDI

Ambachtelijke koffie Koffiebranderij Maalwerk

Maalwerk is een ambachtelijke koffiebranderij in Delfzijl, gericht op het branden van eerlijke kwaliteitskoffie. De bonen zijn met de hand geplukt, geselecteerd, gebrand en verpakt. Geen massale productie of grote voorraden, maar gewoon vers gebrand. Hier proef je koffie met een heerlijke volle smaak. - maalwerkkoffie.nl

Experimenteren met Gronings graan

De Graanrepubliek

In een oude stoomlocomotievenloods zit coöperatie De Graanrepubliek. Verschillende makers en boeren experimenteren hier met nieuwe en oude toepassingen van Gronings graan. In het historische pand vind je onder andere een maalderij, mouterij, bakkerij, pastamakerij, brouwerij, distilleerderij, proeflokaal en een smaaklaboratorium. Hier proef je het rijke graanverleden van Groningen. - graanrepubliek.nl

Noordzeegarnalen uit Zoutkamp Solt

In 2016 richtten vijf Zoutkamper vissers het merk Solt op. De garnalen worden gevangen boven Groningen en gepeld in Lauwersoog. Op een duurzame manier, met 100% natuurlijke ingrediënten en met een eerlijke productie. Dit zorgt voor de allerlekkerste en pure smaak; ziltig zoet en niet zout. - soltmen.com

Voor de Groninger kaaskop Westerwolds Goud

Bioboerderij Landleven maakt onder de naam Westerwolds Goud boerenkaas, kwark, room en ijs. De zuivelproducten worden hier direct na het melken op eigen boerderij geproduceerd. En dat smaakt goud! Zelf aan de slag? Steek je handen uit de mouwen en ga naar huis met je eigen biologische boerenkaasje. - westerwoldsgoud.nl

DE SCHARRELDERIJ

Groenten uit eigen moestuin, vlees van de boerderij om de hoek en verse vis uit de Waddenzee. Overal in Groningen vind je verrassende smaken en producten. En daar maken de restaurants maar al te graag gebruik van. Dit zijn een paar restaurants waar je Groningen proeft.

De Amshoff, Kiel-Windeweer – Verscholen in dit Groningse erfgoed zit restaurant De Amshoff. In de keuken wordt gewerkt met de beste lokale en seizoensgebonden producten. Kies voor een 3- of 4-gangenmenu en proef Franse en Mediterrane smaken, gemaakt met Groninger producten.

Piloersemaborg, Den Ham – Via een oprijlaan met hoge bomen kom je bij de Piloersemaborg. De chef-kok kookt hier volgens de seizoenen. Tijdens zijn ritjes door het Groninger land ontdekte hij de lokale leveranciers. De Groninger producten bereidt hij op z'n Italiaans: puur, biologisch en lokaal.

Hermans Dijkstra, Midwolda – De nostalgische herenboerderij Hermans Dijkstra ziet er – met zijn tuin met slingerpaadjes en waterpartijen – nog net zo uit als in zijn goudgele hoogtijdagen. Hier toveren ze iedere maand een nieuw seizoensgebonden verrassingsmenu op tafel met zoveel mogelijk lokale producten.

Restaurant De Basiliek, Appingedam – Dineren in een eeuwenoude kerk. Op de kaart staat voor ieder wat wils, inclusief een selectie van gerechten van eigen bodem onder de noemer 'Dutch cuisine'. De chef maakt van iedere maaltijd een ware smaakbelevens.

Uit de Buurt, Groningen – Zoals de naam al doet vermoeden halen ze hier alles uit de buurt. Zorgvuldig selecteren ze kleine leveranciers met eerlijke producten. De gerechten zijn geïnspireerd door het aanbod en blijven een verrassing tot ze bij je op tafel staan.

Gasterij Natuurlijk Smeerling, Smeerling – Lunchen omringd door groen. In dit gezellige streekrestaurant kun je iedere dag eten wat de pot schaft. De Gasterij geeft om een gezonde omgeving en leefstijl en werkt daarom met duurzame en regionale producten.

De Groene Stoel, Groningen – De Groene Stoel is een plekje waar je even kan ontsnappen aan de drukte van de stad. In de keuken werken ze met biologische en lokale ingrediënten, die ze verwerken in wereldse gerechten.

Brussels Lof, Groningen – Bij Brussels Lof werken ze met lokale én biologische producten. Vers en puur. Geniet van vis en schelpdieren uit de Waddenzee of heerlijke groenten uit de provincie. De kok plukt regelmatig zelf zijn ziltige kruiden langs de Waddenkust. Smakelijk eten gegarandeerd.

Restaurant Graansilo, Groningen – Zo'n 130 jaar geleden werden hier allerlei Groninger graansoorten opgeslagen. En laat dat nou net een hoofdingrediënt van bier zijn. Hier krijg je geen menukaart, maar word je verrast met vier verschillende gerechten. Heerlijk te combineren met de zelf gebrouwen speciaalbiere.

De Betere Tijden, Groningen – In dit knusse huiskamerrestaurant serveren ze de lekkerste gerechten geïnspireerd door de Nederlandse keuken. Met mooie producten uit Groningen en het ommeland. En in de kleine keuken maken ze alles zelf. Van het brood tot aan de pepermunt.

Liever zelf aan de slag met Groninger streekproducten? Vul dan je mandje bij een van de vele streekproductenmarkten. Scoor je groenten bij de boer in de provincie. Of neem een tussendoorweggetje en stop bij een van de knusse kraampjes langs de weg, vol met huisgemaakt lekkers. Verser kan bijna niet. visitgroningen.nl/streekproducten

RECEPT HET GEHEIM VAN DE EIERBAL

Van buiten lijkt het een enorme bitterbal. Maar binnen in dat knapperige jasje zit een laagje ragout en een compleet ei. Of je nu alle culinaire verrassingen van Groningen wilt proeven of gewoon zin hebt in een nachtelijke vette hap: je moet minstens één keer in je leven een eierbal eten. Met dit recept maak je hem gewoon zelf.

BEREIDEN

Ragout maken

Zeef 65 gram bloem in een kom en voeg de specerijen en peterselie toe. Smelt de boter in een steelpan. Voeg zodra de boter begint te borrelen het bloem/specerijenmengsel toe. Verhit het geheel al roerend 3 minuten op laag vuur. Let op dat het niet te donker wordt of aanbrandt tijdens het inkoken. Schenk de groentebouillon erbij, breng aan de kook en roer met een garde zodat er geen klontjes ontstaan. Breng op smaak met peper en zout. Laat al roerend enkele minuten garen op laag vuur. Schep de ragout in een schaal, dek af en laat afkoelen tot kamertemperatuur. Laat daarna ongeveer 5 uren opstijven in de koelkast of 1,5 uur in de vriezer.

Eieren prepareren

Kook 4 eieren in ongeveer 5 minuten hard, laat schrikken onder koud water en pel ze. Dep de eieren droog met een stuk keukenpapier. Verdeel de ragout in 4 gelijke porties van ongeveer 80 gram. Bestuif je handpalmen met wat bloem. Maak balletjes van de ragout en druk ze plat. Bestuif de eieren met wat bloem en vouw de ragout gelijkmatig om het ei heen. Wikkel de eieren in vershoudfolie en laat 24 uur opstijven in de koelkast.

Paneren

Doe 50 gram bloem op een bord. Klop een ei los in een kom. Doe het paneermeel op een bord. Haal de eierballen achtereenvolgens door de bloem, het ei en het paneermeel. De eierbal is nu klaar om de frituur in te gaan!

INGREDIËNTEN

VOOR 4 EIERBALLEN

115 g tarwebloem

1 tl kerriekruiden (of naar smaak)

1 tl gemalen mosterdzaad (of naar smaak)

Gedroogde of verse peterselie

32 g ongezouten roomboter

250 ml koude kruiden- of groentebouillon

5 middelgrote eieren

50 g paneermeel of broodkruim

Frituren

Verhit olie in een frituurpan tot 170 °C. Frituur de eierballen ongeveer 5 minuten. Let op: frituur eierballen niet in te hete olie, anders wordt het ei van binnen niet warm en je eierbal van buiten te bruin. Eet de eierballen direct of bewaar ze maximaal twee dagen in de koelkast. Daarna zijn ze niet meer lekker. Je kunt de bal niet invriezen.

Bekijk de receptvideo op visitgroningen.nl/recept-eierbal

EET SMAKELIJK!

N
W O
GRONINGEN MET EEN OMWEG DOOR
Z

55KM

WILDERVANK

DOOR DE VEEN KOLONIËN

Zeker weten dat je niet verdwaalt?
Download de route dan op
visitgroningen.nl/route-veenkolonien.

Tijdens deze tocht ontdek je de bijzondere geschiedenis van de Veenkoloniën: de strakke kanalen die door het landschap snijden, eindeloze lintdorpen met prachtige boerderijen en het rijke industriële erfgoed. De route is ongeveer 55 kilometer lang maar laat zich makkelijk inkorten of uitbreiden.

Liefde op het eerste gezicht? Dat heeft niet iedereen met de Veenkoloniën. Dit stuk Groningen is voor fijnproevers. Maar als je de Veenkoloniën een kans geeft, dan sluit je dit gebied in je hart. Eeuwenlang lag het land hier onder een dik pak hoogveen. Dat veen wordt vanaf de middeleeuwen afgegraven en gebruikt als brandstof: turf. In de negentiende eeuw groeien de Veenkoloniën uit tot de bakermat van de Groninger kustvaart en landbouwindustrie. Plaggenhutten zijn dan allang verleden tijd. Het wordt een gebied vol bedrijvigheid.

1 VEENKOLONIAAL MUSEUM

Ga in Veendam echt even naar het Veenkoloniaal Museum. Hier neem je een diepe duik in de turfwinning, de kanalen, de binnenvaart, de rijke landbouwindustrie, de scheepsbouw. Zeg maar alles wat de Veenkoloniën groot heeft gemaakt. Het gebouw is de oude Rijks Hogere Burger School, ontworpen in Hollands classicisme door Rijksbouwmeester J.A. Vrijman. Vergeet voor of na je bezoek niet een rondje te lopen in de omgeving. Daar tref je mooie grote villa's, van Amsterdamse School tot Jugendstil. Ook het Julianapark is een (groene) aanrader, net als het Hertenkamp om de hoek van het museum. Het verradt de aloude allure van Veendam. – veenkoloniaalmuseum.nl

2 BORGERCOMPAGNIE

Kilometers rechtdoor rijden zonder dat het saai wordt. Dat kan in Borgercompagnie. Langs het kanaal van het lintdorp staan indrukwekkende Oldambtster boerderijen. De bomen maken het extra mooi en lommerrijk. De geschiedenis van het dorp gaat terug tot 1647. Dan versterkt de stad Groningen haar greep op de Veenkoloniën. Negen burgers krijgen toestemming om het veen hier af te graven. Ze verenigen zich in een compagnie. En dat verklaart meteen de naam van het dorp: burger (burger) compagnie. Een van de 'borgers' laat in 1655 een buitenhuis bouwen: veenborg Welgelegen. Moe van het fietsen? Hard toe aan rust? Of zin in een wandeling? Duik dan even de Franse borgtuin in.

VEENKOLONIAAL MUSEUM

MUSEUMSPOORLIJN STAR

WILDERVANK

OOK OP DE ROUTE

3

MUSEUMSPOORLIJN STAR

Bij vertrek waait de stoom je om de oren. Uit het raam van de historische wagon zie je het weidse landschap aan je voorbij trekken. Dit is STAR: de langste museumspoorlijn van Nederland, startend in Stadskanaal en eindigend in Veendam – of andersom. Op de lijn wordt gereden met oude stoom- en dieseltreinen. En dat is een fantastische ervaring. Pure nostalgie. Opstappen kan in Stadskanaal, Bareveld, Wildervank en Veendam. In de Rijtuigloods van Station Stadskanaal is nog veel meer te zien. Daar staan oude locomotieven en kom je van alles te weten over de spoorlijn. En als je toch in Stadskanaal bent, ga dan even kijken in de Parkwijk, niet ver van het station. Hier staan charmante arbeidershuisjes uit de jaren dertig. Terecht een rijksmonument. – stadskanaalrail.nl

4

DE PEKELA'S

Pekel, dat betekent toch gewoon zout? Jazeker, Pekela is dan ook niets anders dan een verwijzing naar de Pekel A: een brak riviertje in het veen dat eeuwenlang onder invloed staat van de getijden van de Dollard. In de zeventiende eeuw neemt de veenaafgraving hier een grote vlucht. Dan koopt de stad Groningen vrijwel alle gronden rond de Pekel A. Twee eeuwen later, als het veen verdwenen is, komt het gebied tot bloei. Scheepvaart, handel en agrarische industrie vieren hoogtij. Aan het lint van Pekela ontmoet je de getuigen van die rijke geschiedenis. Neem de rauwe Strokartonfabriek Free & Co of de machtige landbouwschuur De Volharding. Dat sommige mensen hier schatrijk worden, blijkt uit Villa Elsa, gebouwd in 1902. Daar zou iedereen wel willen wonen. En dan vergeten we haast de kapiteinshuizen en Houtzagerij Nooitgedacht: een herinnering aan de bloeiende scheepvaart- en houtindustrie.

DE AMSHOFF

VEENDAM

Voormalige aardappelmeelfabriek De Toekomst, Nieuwe Compagnie
Vergis je niet, dit is een andere Toekomst dan de Strokartonfabriek bij Scheemda. In deze Toekomst was de aardappel koning. De fabriek is al jaren niet meer in bedrijf. Urban Explorers likken hun vingers af bij deze vergane glorie. In het gebouw worden rommelmarkten gehouden. Binnen is het rauw en ongepolijst. De tijd heeft er stilgestaan.

Heemtuin, Muntendam

Een rustpunt op de route, al is in de Heemtuin ook van alles te doen. Van een natuurspeeltuin tot het Mammoetpad: een spannende wandelroute vol obstakels op en langs het water. In de lente en de zomer biedt de Heemtuin een explosie van wilde bloemen, kruiden en planten. – heemtuinmuntendam.nl

Turfcentrale, Veendam

In 1901 krijgt Veendam een elektriciteitscentrale. En waar stook je die op in de Veenkoloniën? Op turf natuurlijk! Tegenwoordig is het pand een broedplaats voor kunst. Een handvol kunstenaars heeft hier een atelier. Zowel binnen als buiten is de Turfcentrale een pand vol karakter en inspiratie. – turfcentraleveendam.nl

De Amshoff, Kiel-Windeweer

Ook het veen verdient een kerk, moet de stad Groningen gedacht hebben wanneer zij in 1755 in Kiel-Windeweer een kerk met pastorie laten bouwen. Tegenwoordig kun je in de Amshoff eten, overnachten en vergaderen. En trouwen. De Amshoff is namelijk al jaren een top-trouwlocatie. Dat snap je meteen als je er bent geweest. – de-amshoff.nl

Margaretha Hardenbergkerk, Wildervank

Op een warme zomerdag valt ze op de hei in slaap; Margaretha Hardenberg, de vrouw van de rijke vervener Adriaan Wildervanck. Als ze wakker wordt, kronkelt een adder om haar arm. Ze belooft een kerk te bouwen als de adder haar niet bijt. En zo geschiedde. Op 24 september 1659 wordt de eerste steen gelegd.

Middenverlaat, Wildervank

Geen veenaafgraving zonder sluizen. Want voor de doorvaart van de turfschepen moet het water hoog staan. Daarvoor zorgt de Middenverlaat in Wildervank. De sluis wordt gebouwd in de zeventiende eeuw.

TIP

Neem je fiets mee in de trein naar Hoogezand of Veendam en begin daar aan je tocht.

VIER HET MET FESTIVALS

Waar je ook van houdt: in Groningen vind je jouw festival. Binnen én buiten de stad. Met het stadscentrum, een dorp of het landschap als podium. Van eigenzinnige ontdekkingsfestivals tot festiviteiten met grote namen. Theater, muziek en meer. Van Jonge Harten tot Grasnapsky en Eurosonic. Slenter over de terreinen of pak je plekje vooraan. Maak hieronder alvast kennis met deze evenementen, zodat je weet waar je bij moet zijn.

— Eurosonic Noorderslag

Het jaar begint goed met Eurosonic. Halverwege januari is de gehele stad het podium voor muzikaal talent uit Europa. Meer dan driehonderd artiesten zelfs. Er wordt natuurlijk gespeeld in grote zalen. Maar ook in kerken, scholen, cafés en winkels geniet je van gitaren, zang en meer. Je loopt overal tegen muzikale hoogstandjes aan. Hier hoor je muziek die straks op elke radiozender te horen zal zijn. En hier ben je bij kleinschalige concerten van de wereldsterren van morgen. - esns.nl

— Grasnapsky

Dit festival aan het einde van de winter laat je genieten, verwonderen en ontdekken. In een voormalige strokartonfabriek midden in de natuur ontdek je alles rondom kunst en muziek. Van lokale helden tot grote namen. En alles met de rijke historie van het gebied in het achterhoofd. De fabriek en de omgeving lopen als een rode draad door het festival. Zowel

in het muziekprogramma als in het kunst- en expeditieprogramma, de aankleding en de vormgeving. - grasnapsky.nl

— Hongerige Wolf

Waar? Jazeker, Hongerige Wolf is de naam van een Gronings dorpje. Tijdens het gelijknamige kunstenfestival krijgen eigenzinnige, jonge kunstenaars een podium voor hun muziek, dans, theater, film, beeldende kunst en literatuur. In de breedste zin van het woord dus. Luister in de zon naar een concert op het schapenveld, kijk naar theater op de dijk en dans in de achtertuin. Dé plek voor het ontdekken van nieuw talent. - festivalhongerigewolf.nl

— Noorderzon

Het groene Noorderplantsoen wordt omgetoverd tot een zeker sprookjesachtige omgeving. Loop door het plantsoen en ga op ontdekkingsstocht. Dat kan overdag, maar ook in de avond als de sfeerverlichting aan gaat. Achter elke boom een verrassing. Met een bonte verzameling podiumartiesten

en kunstenaars. Maar ook terrasjes, eetkraampjes en dus honderden lichtjes die je de weg wijzen. Bezoek voorstellingen, concerten of ga zelf creatief aan de slag. Een feestelijke start van het culturele seizoen en een uitstekend einde van de zomervakantie. - noorderzon.nl

— WinterWelVaart

Een uniek meerdaags evenement op unieke locaties: het Hoge en Lage der A. Waar vroeger ijverig handel werd gedreven, geniet je nu van winterse taferelen. Langs de kades liggen vele schepen die je doen denken aan de tijd van toen. Deze wordt tot leven gewekt door middel van cultuur. Stap aan boord van een van de vele schepen en geniet van theater, muziek, lezingen en meer. Dit alles vind je tevens terug in het naastgelegen Museum aan de A en de Akerk. En op de kades vind je allerlei kraampjes. Van kunst en kledij tot verse vis. WinterWelVaart ademt historie en eigenzinnigheid. - winterwelvaart.nl

Bij dit rijtje houdt het nog lang niet op. Groningen heeft namelijk nog meer te bieden. Festivals, evenementen en andere festiviteiten. Stuk voor stuk net even anders. Soms groot, soms wat kleinschaliger. Kwalitatief en knus. Van stad tot provincie: dit zijn de tips die je in je agenda moet zetten.

Roeg Klassiek

Tijdens Roeg Klassiek geniet je in de laatste zonnestralen van de zomer van klassieke muziek en natuur. Op allerlei 'roege' locaties rondom natuurgebied 't Roegwold bewonder je klassieke concerten. En daarna stap je op de pedalen om naar je volgende ervaring te gaan. Klassiek, maar net even anders. - roegklassiek.nl

Terug naar het Begin

Over unieke locaties gesproken. Tijdens dit zomerse festival zit je letterlijk vooraan in de kerk. Verspreid over verschillende Groninger kerken luister je naar betoverende muziek, ontwapenende verhalen en spannende kunstprojecten. Met je zelfgekozen route rijd je over kronkelende weggetjes en oude zeedijken. - terugnaarhetbegin.nl

Paradigm Festival

Nederland staat voorop in de elektronische muzieksce­ne en Groningen heeft daarin een eigen specialiteit. Paradigm haalt jaarlijks in augustus namelijk grote techno-helden naar het Noorden. De karakteristieke Suikertuin is voor twee dagen het podium van dit festival. Dans buiten in het Suikerbos of geniet van bonkende baslijnen in de oude fabriek. - paradigmfestival.com

ZomerJazzFietsTour

Jazz in een schuur. Of in een kerk. Ieder jaar in augustus vormt het Reitdiepdal het decor van de ZomerJazzFietsTour. Langs vijf verschillende fietsroutes vinden wel dertig concerten plaats in het prachtige wierdenland. - zjft.nl

Middeleeuws Ter Apel

Nieuwsgierig naar het leven van vroeger? Aan het einde van de zomer staat het hele dorp Ter Apel een weekend lang in het teken van de middeleeuwen. Zie hoe ambachtslieden te werk gaan, dans op vrolijke muziek en ga de strijd aan met ridders. - middeleeuwsterapel.nl

7 KEER BIJZONDER OVERNACHTEN

Op zoek naar een unieke overnachting? Dan ben je in Groningen op de juiste plek. Kruip bijvoorbeeld een nachtje onder de wol in een kerk, onder de sterren of tussen het groen. Óf boek een retourtje naar dromenland en slaap in een oude wagon. Welterusten!

Hayema Heerd

Overnachten in een huifkar of slapen in een stro-iglo? Het kan allemaal bij Hayema Heerd. Slapen in het stro-hotel is nostalgisch, romantisch, stoer én comfortabel.
- [hayemaheerd.nl](https://www.hayemaheerd.nl)

Slapen in een kerkje

Altijd al een keer in eeuwenoud Gronings erfgoed willen slapen? Kies jouw favoriete kerk of klooster in de provincie Groningen en beleef een heilige nacht.
- [heiligenachten.nl](https://www.heiligenachten.nl)

STARwagon

Neem een retourtje naar het verleden in de STARwagon van Museumspoorlijn STAR. Na een nostalgisch dagje treinen stook je de houtkachel op en overnacht je in een goederenwagon.
- [stadskanaalrail.nl](https://www.stadskanaalrail.nl)

De Molenaar

Bij B&B De Molenaar kan je slapen op de voormalige graanzolder van een molen uit 1855. De functie van molen is verdwenen, het karakter is gebleven. Kijk uit over het kanaal en het pittoreske Onderdendam. Voor een heerlijke lunch of culinair diner kan je terecht bij het restaurant van de molen.
- [restaurantdemolenaar.nl](https://www.restaurantdemolenaar.nl)

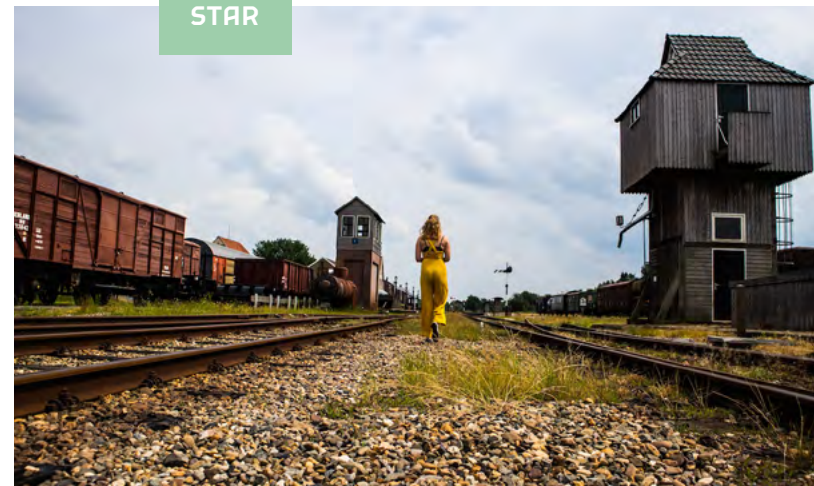
Noorder Yurts

In een yurt ervaar je zowel een eeuwenoude traditie, als luxe en comfort. De yurts staan aan het water, zodat je kunt genieten van een prachtig uitzicht. En in het donker bewonder je door het dakraam de sterrenhemel.
- [noorderyurts.nl](https://www.noorderyurts.nl)

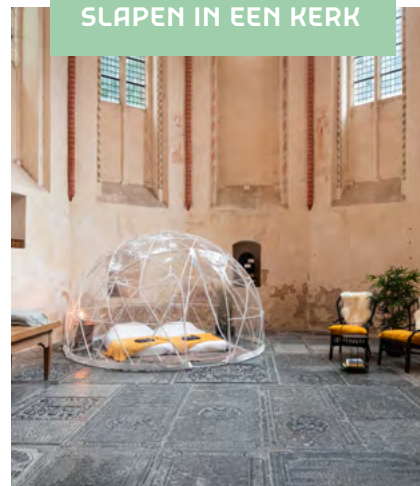
HAYEMA HEERD

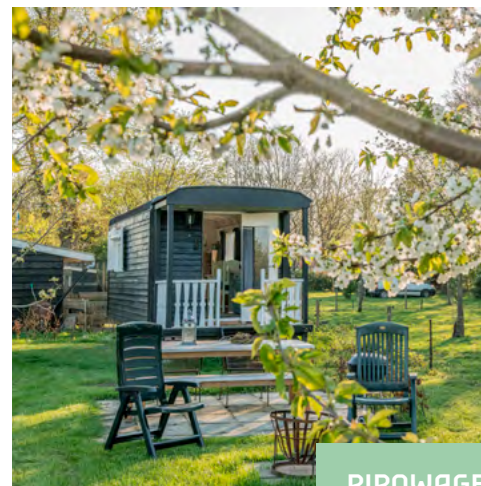
STAR

SLAPEN IN EEN KERK

PIPOWAGEN

DE MOLENAAR

NOORDER YURTS

TORENTJE VAN TRIPS

Oude watermolen

Midden in een weids landschap staat Het Torentje van Trips. Deze oude watermolen is helemaal opgeknapt, zodat je er kunt overnachten. Kijk boven in de toren uit een van de raampjes en geniet van het uitzicht over de eindeloze horizon. - [torentjevantrips.nl](https://www.torentjevantrips.nl)

Pipowagen

Op het erf van Boerderij De Klaproos kun je wel heel knus overnachten. Verscholen tussen het groen staan twee pipowagens. Ieder met een eigen tuintje en een vrij uitzicht over de weilanden en het omliggende natuurgebied.
- [boerderijdeklaproos.nl](https://www.boerderijdeklaproos.nl)

VVV'S

- **VVV GRONINGEN STAD**
Nieuwe Markt 1, 9712 KN Groningen
+31 (0)50 313 97 41
info@vvvgroningen.nl
- **VVV APPINGEDAM - GRONINGER ZILVERKAMER**
Oude Kerkstraat 1, 9901 JB Appingedam
+31 (0)596 620 300
appingedam@visiteemdelta.nl
- **VVV DELFZIJL - MUZEEAQUARIUM**
Zeebadweg 7, 9933 AV Delfzijl
+31 (0)596 632 277
delfzijl@visiteemdelta.nl

TOERISTISCHE INFORMATIEPUNTEN

EEMSDDELTA
visitgroningen.nl/eemdelta

– **APPINGEDAM**
HEMA
Dijkstraat 44

– **DELFZIJL**
EEMSHOTEL
Zeebadweg 2, +31 (0)596 61 26 36
HEMA
Landstraat 40

– **EEMSHAVEN**
VEERTERMINAL EEMSHAVEN
Borkumkade 1, +31 (0)595 61 81 04

– **LOPPERSUM**
HOTEL SPOORZICHT & SPA
Molenweg 11, +31 (0)596 571 592

– **MIDDELSTUM**
OP EWSUM
Oosterburen 1, +31 (0)595 55 21 95

– **TERMUNTERZIJL**
HOTEL TERMUNTERZIJL
Mello Coendersbuurt 39,
+31 (0)596 60 13 50

– **MIDDEN-GRONINGEN**
visitgroningen.nl/midden-groningen

– **MARKETING MIDDEN GRONINGEN**
info@ontdekmiddengroningen.nl
+31 (0)6 110 24 772

– **OLDAMBT**
visitgroningen.nl/oldambt

– **BLAUWE STAD**
RESTAURANT HEERLIJKE STREKEN
Redersplein 8
+31 (0)597 72 68 88

– **FINSTERWOLDE**
PARTY CENTRUM FINNEWOLD
Hoofdweg 110, +31 (0)597 33 17 52

– **MIDWOLDA**
CAMPING DE BOUWTE
Hoofdweg 20A, +31 (0)597 59 17 06
DE SCHAKEL MIDWOLDA
Hoofdweg 170, +31 (0)597 55 16 22

– **NIEUWOLDA**
EETCAFE DE BRUG
B.K. Bosmaplein 2, +31 (0)596 54 11 18

– **OOSTWOLD**
PITCH & PUTT HUNINGA'S HEEM
Huningaweg 7, + 31 (0) 597 55 22 21

– **SCHEEMDA**
ROGGEVELD FIETSEN
Poststraat 6, +31 (0) 597 59 21 62

– **WESTERLEE**
HOTEL RESORT LANDGOED WESTERLEE
Hoofdweg 67, +31 (0) 597 43 30 82

– **WINSCHOTEN**
CULTUURHUIS DE KLINKER
Mr. D.U. Stikkerlaan 251
+31 (0)597 700 270

– **RESTAURANT IN DEN STALLEN**
Oostereinde 10, +31 (0) 597 41 40 73

– **VEENKOLONIËN**
visitgroningen.nl/veenkolonien

– **VEENDAM**
VEENKOLONIAAL MUSEUM
Museumplein 5, +31 (0) 598 36 42 24

– **WADDENLAND**
visitgroningen.nl/waddenland

– **KLEIN WETSINGE**
KERK KLEIN WETSINGE
Valgeweg 12, +31 (0)6-54685405

– **LAUWERSOOG**
HET INFORMATIE PAVILJOEN
Haven Lauwersoog

– **LEENS**
DOEZOO LEENS
Wierde 17, +31 (0) 595 57 26 59

– **PIETERBUREN**
BEZOEKERSCENTRUM WADDENKUST
Hoofdstraat 83, +31 (0)595-528522

– **UITHUIZEN**
WERELDWINKEL UITHUIZEN
Oosterstraat 15, +31 (0)595 43 55 08

– **WARFFUM**
OPENLUCHTMUSEUM HET HOOGELAND
Schoolstraat 4, +31 (0) 595 42 22 33

– **WINSUM**
BIBLIOTHEEK WINSUM
Regnerus Praediniusstr. 2

– **ZOUTKAMP**
VISSERIJMUSEUM ZOUTKAMP
Reitdiepskade 11, +31 (0)595 40 19 57

– **WESTERKWARTIER**
visitgroningen.nl/westerkwartier

– **EZINGE**
MUSEUM WIERDENLAND
Van Swinderenweg 10, +31 (0)594 621 524

– **LEEK**
INFOCENTRUM NIENOORD
Nienoord 20, +31 (0)594 512230

– **NIEHOVE**
BEZOEKERSCENTRUM WIERDENDORP NIEHOVE
Kerkstraat 1, +31 (0)594 5915 29

– **ZUIDHORN (IN ADUARD)**
BEST WESTERN HOTEL RESTAURANT ADUARD
Friessestraatweg 13, +31 (0)50 40 31 40

– **VISVLIET**
HUISKAMER HET HEIRHUYLS
Heirweg 35, +31 (0)6 10 93 31 94

– **WESTERWOLDE**
visitgroningen.nl/westerwolde

– **BELLINGWOLDE**
HET MOW - MUSEUM WESTERWOLDE
Hoofdweg 161, +31 (0)597 53 15 09

– **BLIJHAM**
DROGISTERIJ PERTON
Raadhuisstraat 8, +31 (0)597 56 22 55

– **BOURTANGE**
BEZOEKERSCENTRUM VESTING BOURTANGE
Willem Lodewijkstraat 33, +31 (0)599-354600

– **ONSTWEDDE**
GASTERIJ NATUURLIJK SMEERLING
Smeerling 15, +31 (0)599 312611

– **OUDESCHANS**
VESTINGMUSEUM
Molenweg 6, +31 (0)597 65 53 71

– **SELLINGEN**
CAMPING DE BRONZEN EIK
Zevenmeersveenweg 1, +31 (0)599 32 20 06

– **SHC DE OUDE STELMAKERIJ**
Dorpsstraat 32, +31 (0)599 32 27 27

– **STADSKANAAL**
CITY HOTEL STADSKANAAL
Raadhuisplein 30, +31 (0)599 65 06 99
PENGELS OUTDOOR & VRIJE TIJD
Hoofdstraat 57, +31 (0)599 61 31 85

– **TER APEL**
MUSEUM KLOOSTER TER APEL
Boslaan 3, +31 (0)599-5813 70

– **VEELERVEEN**
MFC VEELERVEEN
Scheidingsweg 20, T +31 (0)597-541488

– **VRIESCHELOO**
STEE EN STOETJE
Wedderweg 25, +31 (0)597 541 860

– **WEDDE**
CAMPING WEDDERBERGEN
Molenweg 2, +31 (0)597 561 673
VILLAPARK WEDDERMEER
Paviljoenweg 2, +31 (0)597 561 576

COLOFON

GRONINGEN MAGAZINE IS EEN UITGAVE VAN MARKETING GRONINGEN

– **TEKST**
Peggy Bouwer, Hannah Hilhorst, Ciara Hobbelink, Marleen van der Meer, Joost Ridder, Sebastiaan Rodenhuis, Zarah Schrijver

– **TEKSTREDACTIE**
Marketing Groningen

– **ONTWERP**
Studio Anne-Marijn, MAKI, Jelmar Geertsma

– **ART DIRECTIE**
MAKI, Studio Anne-Marijn

– **FOTOGRAFIE**
Harmen van der Vaart - cover
Stella Dekker - p. 1, 9, 13-17, 19, 22-26, 32, 39, 42-44, 47, 49, 51
Marieke Kijkin de Vegte - p. 8, 29, 30, 49, 56, 64
Wilco van der Laan - p. 7, 39
Sebastiaan Rodenhuis - p. 11, 19, 23, 25, 26, 36-38, 40, 44, 52, 53
Deon Prins - p. 23

Bas Meelker - p. 1, 12, 20
Roelof Bos - p. 1, 12, 18, 33
Staatsbosbeheer - p. 18
Zeehondencrèche Pieterburen - p. 18
Joost Ridder - p. 19, 22
Mike Molenhuis - p. 26
Stichting Oude Groninger Kerken: Atsje Straatsma - p. 32
Enno Lieder - p. 36
Tijmen Holstein - p. 58
Evelyn Zielstra van @thelonedrifters - p. 62

Luuk van Kaathoven - p. 62
Martijn Heemstra - p. 63
Tim Bilman - p. 63
Peggy Bouwer - p. 32
MAKI - p. 8, 39, 58
Iris Verhoeven - p. 62
Paul Kooi - p. 26
Marleen Annema - p. 38
Harmen Piekema - p. 45
David Vroom - p. 58, 59
Knelis - p. 61
Roman Robroek - p. 62
Hanneke van Rozendaal @thetwirlingtraveler - p. 9
Ngoc Chau - p. 63

Shutterstock
Beeldbank Marketing Groningen

– **ILLUSTRATIE**
MAKI

– **DRUK**
MarneVeenstra Druk > print > sign

– **CONTACT**
Voor vragen en opmerkingen kunt u een mail sturen naar:
redactie@marketinggroningen.nl

– **VERANTWOORDING**
Alle gegevens zijn met grote zorgvuldigheid verzameld en verwerkt. Marketing Groningen kan niet aansprakelijk gesteld worden voor eventuele onjuistheden.

MAGAZINE UIT?
DAN WEET JE HET
NU ZEKER.

VISIT
GRONINGEN
.NL

NIEUWE MARKT 1 - 9712 KN GRONINGEN